Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 6 ИЮЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 80 (7738). ★ Мах 3 кеп.

М. С. Горбачев Москвера дIавахар

4 июле КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Председатель М. С. Горбачев Французски Республика Президента Ф. Миттерана хьехарах официальни визитаца Москвера Париже дIавахар.

М. С. Горбачевца цхьана дIавахар КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. Н. Яковлев, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Л. Н. Воронин.

Аэродроме М. С. Горбачев накъавоаккхаш бар КПСС ЦК Политбюро членаш В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, В. М. Чебриков, КПСС ЦК политбюро членалла кандидаташ А. П. Бирюкова, А. В. Власов, Ю. Д. Маслюков, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, КПСС ЦК секретарь О. Д. Бакланов.

Накъабоахачарна юкъе вар СССР-ерча Франце гIулакхашта временни поверенни вола Ф. Бошато, СССР-а СРР посол И. Букур.

* * *

Цу дийнахье а М. С. Горбачев Франце дIакхаьчар. СССР-ен Францен паччахьалкхен байракхаш урагIъяхийтача Орли яхача парижски аэропорте самолета трапа юххе Советски паччахьалкхенна керте латтачоа накъавера Франце Президент Франсуа Миттеран. Иштта укхаза бар Францера СССР посол Я. П. Рябов, Советски Союзера Франце посол Жан-Мари Мерийон.

М. С. Горбачев военнничар Iаьдалагiа чIоагIагIча тайпара сийдеш тIаийцар, аэродрома майда тIа дIаоттадаьдар герзашцарча низий кхаь тайпах дола сийлен ха, цун начальника советски кулгалхочунга рапорт делар. ТIаккха дIалекхар Советски Союзеи Францеи паччахьалкхен гимнаш.

М. С. Горбачевеи Франсуа Миттеранеи сийлен хан строя юхе гIолла чакхбаьнначул тIехьагIа безача хьашашта лаьрхIа салон йолчахьа дIаболх. Укхаза Советски паччахьалкхенна керте латтачоа бовзийт паччахьалкхен министр, кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Ролан Дюма, паччахьалкхен министр, экономика, финансай, бюджета министр Пьер Береговуа, французски правительства кхыбола членаш, Франце Президентана дIабовзийтар визите дакъа лоацаш бола советски официальни нах.

Франсуа Миттеранеи М. С. Горбачевеи дIа-хьа моаршал хоатташ къамаьл дир.

Орли яхача аэропортера вIашагIкхетара торжественни церемони чакхъяьнначул тIехьагIа, М. С. Горбачевеи Франсуа Миттеранеи автомашинаца президента резиденцена — Елисейски дворецa гаьна йоаццаш йолча Мариньи дворецe дIаболх. Визит йолча юкъа укхаза Iергва веза советски хьаьша.

Столице хьакхоаччаше, Елисейски дворецe М. С. Горбачевнеи Ф. Миттеранаи юкъе хьалхара беседа хилар. Паччахьалкхенашта керте латтачарна юкъе хиннача цу диалого къоастадергда дIахо хургйолча переговорий маIан. Уж 5 июле советско-французски документашта кулгаш яздарца чакхъяргъя.

(ТАСС).

Яхьа дневник

Нохч-ГIалгIайчен столице баха нах хьайбай продукташца Iалашбеш да Грозненски района боахамаш. Цхьабакъда, цар из декхар тайп-тайпара кхоачашду.

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДУ

Дика дIадоладир ер шу «Юбилейный» совхозе хьайбаш леладераша. Мело ца еш, дн тIехьа хьинарегIа къахьегаш хьабаьхкар уж...

Шоаш беча балхага хьежжа доккхий декхараш тIаийцадар цар карарча шера хьалхарча ялх бетта. Совхоза фермай болхлоша дош деннадар планал тIех 10 тонн дулхи изала шурей паччахьалкхенга йохка. ТIаккха шоаш аьннар чакхдаккха карагIдаьларий цар?

Укх деношка итогаш йир района боахамашта хьалхарча шин квартале карагIдаьннарий. «Юбилейный» совхоза хьайбаш леладераша паччахьалкхенга ехка шура 395 тонн я, план 370 тонн йолаш, е 107 процент. Кхы а дикагIа хьал да дулх дIачулуча даькъе. ЛийрхIар 300 *тонн йолаш, цар дехкад 388 тонн дулх, е 112 процент!*

Эггара хьалха уж толамаш даха аьттув балийтараш арендатораш Татаевгiари Арсемиковгiари бар. Хьайбашта дулх тIакхетийтара план дикка тIехкхоачашйир цар. Цар хьокхамаш цу боахаме хинна ца Iеш, районе а дикагIдарех лархIа мегаргдолаш да.

Шура йоаккхачеи из паччахьалкхенна дIачулучеи хIанзарчоа хьалхарча моттигашка ба дояркаш Хожбахмадова Закият, Уциева Мизан, Байсагурова Мадина Асхабовгiар арендни звено.

ДЕША ДАЙ БАЦ

Кхыча тайпара да «Куларинский» совхоза хьайбаш леладерий гIулакхаш. Шу долалуча хана шоаш денна дош диццадьдий а хац. Масала, паччахьалкхенга 930 тонн шура йохка лаьрхIа бар уж. Цхьабакъда, июла хьалхарча деношка гучадаьлар, цунга даха дог доацалга. Ялх бетта цар дIачуенна шура 729 тонн мара хиланзар, е 78 процент. ХIаьта шура йохкача хьокхамга хьежача кхетаде хала дац из йоаккхача кхы а вогIа хьал долга.

Дулх дохкача даькъе районе чIоагIIа тIехьайисарех я «Староюртовская» яха коа тIара оалхазараш леладу фабрика. Из продукци цо лийрхIачох 75 процент мара дIачуеннаяц, хIаьта фуаш дехкад 52 процент!

Шоана гучча бесса Грозне а районе а бахача наьха шу духьал царех тийша даларе, гIулакх во хургдар.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. ГОРБАЧЕВА Центральни телевидене гIолла даь къамаьл

Деза новкъостий!

Тахан вIашагIкхийттача са безам бар шуца къамашта юкъерча гIулакхех долча, сона хетачогIа, хIара советски сага тахан кер тохаболийтача, из иштта хиларах со теша а теш, деша хьакъехьа дувца.

Из нийса къоастадарах тийша да дуккхача даькъе наьха сатем а беркате хьал а хулга, перестройка кхел, нагахьа санна хьаштдале — вай паччахьалкхен кхел а из бIарчча хулга а.

Вай массане, бокъалдар аьлча, сатем ца боабеш диса йиш яц укх тIеххьарча хана са ца тохалуш, нах хьувш моттигаш хулга, хIаьта кхыметтел къамашта юкъерча гIулакхаш тIа гIолла нах лерттIарча вахар тIара боахилга, хIаьта цхьайолча моттигашка нах боабеш, лозабеш довнаш хиннилга.

Вайцига нийсбеннача байдда лелача наьха кхел, шоай кхуврчаш дита дезача, доалахьа мел дар, болх дIакхосса безача отташ наха тIаэтта бала бе-башха ца хеташ а царна тIакхаьчачох дакъа ца лоацаш а Iе йиш йий.

Байдла лелараашта юкъе ба шоаш хIанзчул тIехьагIа мел йоакхача хана кхел толхаяь бола бокхий нах, истий, бераш. Физически йиша хинна Iац уж. Цул дуккха халагIа мадий наьха уйлашта, вахара-лелара, оамала нравственни Iаткъаргдар.

Халкъашта юкъерча моастагIало хиланза дарг а доацаш хьахулийт зулам, дIайоакхх нравственность.

Аз-м дувцац из деррига а регионийн берригача мехкей экономикана Iаткъаш хиларах, цо цIенхаштта материальни зе деш хиларах.

ДIадахача шера Нагорни Карабахера хьал ирделча, Степанакертера — укхаза ала доагIа, вай масштабашка диллача йоккха йоацача городера — предприятеш сайщача из Iеткъар мехкарча бIаьш йолча предприятей балха ритмана, къахьегамхой дуккхача дезалий бюджета, царна зе а дир.

Вай дувц къамашта юкъе хиннача довний цхьайолча моттигех. Бакъда, нагахьа санна цу явленей беррига боккха кхерам ца кхетабича, нагахьа санна уж дIаярже, тIаккха вайна кхы а вогIа йола ханаш тIаотта тарлу.

Из хьал довзаш хила беза дерригача къамий нах. Из кхетадеш хила. ТIехьа тIахургдар теркал ца деш долча лозунгаша, политически цIур бехкаро, хьашташ искусственни вIашдухьал увттадарой вIашка кхехкарой, цхьа къамаш вокхар готдаро, цу тайпара долча тIахьехамашей гIулакхашей массанена бала тIаоттабе тарлургда.

ХIанзарча тIехьенои вайна тIехьа тIахургбарашей вий кхайкаергья цу новкъа нах баьхараашта а ханнахьа цох лора ца баьрашта а, хьаьрвалар соца ца даьрашта.

Се СССР Лакхехьарча Совета Председатель хиларах тарра, аз сай декхар лерхI къамашта юкъера гIулакхаш ирдалара лакхлуш бола кхерам а цунца дувзаденна обществана, хIара дезала, хIара сага хила тарлур а дIахайтар.

Ше вахача мехка законаша яххар де декхарийла ва хIаравар. Духхьал цо мара гаранти лургьяц гражданина бокъонаш лелае, из моллагIча къамах вале а. Уж бокъонаш паччахьалкхено лораергья шийн кара мел йолча средствашца.

Цхьаккха хила йиш яц моллагIча формагIа дале а, националистически гучадувлараш ловш — моттигера национализм е шовинизм из яле а. Уж моллагIа къам доастам доакхаш, саг дархIарга диллача халахетар деш а ца доагIаш а да.

Ла йиш йолаш бац къамашта юкъе эттача халахетарех спекулятивни, хIаьта цкъаза зуламе хьашташ кхоачашде гIертараш. ХIаьта нагахьа санна бокъонца ла йиш йоацар дувце, тIаккха эггара хьалха из да са а кхеташ къамашта юкъера дов хьалхьедар.

Аз хьалха а аьлар, хIанз а хьалхадоакхх — из цIерца ловзар дар да. Цу новкъа ваьнначо шийна тIаэц эггара безагIбола бехктокхам шийн халкъа а бIарчча хьайнача обществана а хьалхашка.

Хьал иштта дегIадоалалга соцаде декхарийла да вай. Къамашта юкъе довнаш доахарашта, доазонаш хувцара, зIамига къамаш леяхадара тIахьехараштa законаша дIадехарашкей наьха вахара хьашташкей хьежжа эггара хоадам беш дола гIулакхаш деча хана юха ца увзалуш хила декхарийла а да.

Зуламеча новкъа баьннарашта, цу хIаманна гIо дерашта духхьала ца довлаш укхаза Iе йиш яц.

Амма тIехьатетта йиш йоацаш динза даргдоацача гIулакхех дувцаш, беррига болх духхьал чрезвычайни гIулакхаш санна, яьнна цIераш йоаяр санна лаьрхIа Iе йиш яц. Вай, новкъостий, долла хIама кIоаргга довзаш хила деза, къамашта юкъера гIулакхаш тоадара дуккха тайпара гIулакхаш де, зе-зулам хьахулийта бахьанаш дIадаха деза.

Бакъдолчоа бIара а хьежаш, вай деррига халкъаш дегIадоагIаш геттара доккхий хIамаш карагIдаьнна дале а чIоагIIа теркам тIабахийта безаши тIехьа ца тетташ гIулакхаш де дезаши йола кIезига йоаца проблемаш хьаIайна хилара мукIарал де а деза.

Халонаш хьахилара бахьанаш цхьатарра дац.

Цхьанне а харц де йиш хургйий-хьогI вай мехка дерригача халкъий экономикей культурей геттара доккхий хувцамаш хинна хилар. Бакъда, цар хьайир йIаьхха ча хана ца зувш, кIоаргга дIалечкъаеш хинна шоай проблемаш а.

ВIашдухьалений чIоагIа шод хинна дIаэттай къамий проблемаши экономикерча застойни хано, наьха социальни хьашташ теркал ца даро хьахилийта проблемаши.

Цхьан хана долаш хиннача деррига къамаш вIашагIкхета деза яьхача установко практике вай кхоачадир, объективни тенденци а хIаьта къамаш гаргадоаладаргеи интернационализацеги дуга унахцIена тенденци а къаман сакхетам лакхбара духьалъоттаярга.

Хьалха дIадахача итташ шерашка законагIа доацаш леладаьрех хьахиннараш — бIарчча халкъаш шоай лаьтташкара дохадаь дIадахийтар, зIамигача халкъий къамаи хьашташ диццалар Iовшаш да вай тахан. Из деррига а хиннар да, из лар йоацаш дов йиш а яцар.

Иштта хардахьарча гIулакхех бухсоццаш хьахиннар санна да къаман хьашташ теркал ца дар, республикай, автономей дуккха йола социально-экономически проблемаш къоаста ца яр, мехка халкъий мотти культурей дегIаухачара деформацеш, демографически хьал ирдалар, кхыдола дуккха негативни хьахиннараш а, цар юххера а хьахилийтар къамашта юкъерча гIулакхашка р а кхохкам.

Вайна массанена а хьалхашка латт вIалла цхьалха доаца декхар — уж гIулакхаш лерттIача дикача хьоарсаме дерзадар. Из вахаре хиланза даргдоацар да.

Де дезар нийса харжа, уж дешаш малагIча гIулакхашца кхоачашдергда къаьгга къоастаде деза вай.

Сенца гуш да хьаIайна проблемаш къоастаяра дIоагIа?

Хьалхардар. Кулгала лаца еза XIX партийни конференце йийца керттера социалистически критери — хIара саг, моллагIча къамах из вале а, мехка моллагIча а даькъ тIа ше цхьатарра бокъо йола гражданин волга холуш, СССР Конституце еннача ерригача бокъонех пайда эца йиш йолаш хила веза.

Къамийн халкъайн цхьатарра бокъо хилар хадданза дувзаденна да наьха цхьатарра бокъо хиларца, моллагIча къамах из вале а.

Из адамий цивилизаце гуманизма лакхера принцип я.

Из принцип кхета ца еча хIанззе хулаш а я, керда хила а мег драматически событеш. ХIанз конфликташ я цхьадолча къамех бола нах кIезигагIа болчей йоккха йоаца сообществаш йолчей районашка.

ХIаьта нагахьа санна къамашта юкъера моастагIал дIадарже, коренной къамех болча нахаца цхьана кхыча къамех бола миллионаш нах баха регионаш чулаца долалой?

Кхетадеш дац-теш цу Iовдалча моастагIалах тIехьагIа хьадаргдола зулам. Деррига адамаш низ бергбоацача машара тIахьехаш малагIа хьокхам лургба вай кхычарна.

ШоллагIдар. ДикагIча оагIорахьа хувцам хургхиларга сатувса йиш яц вай, нагахьа санна хIара къама, хIара халкъа шийна, аргдар аз, ше шийн цIагIа, шийн лаьтта долаш санна ца хийтача.

Цудухьа экономически, социальни прогресса, мотти культурей паргIатта дегIаахара, бIаьшерашка цар даьй вахар лаьтта моттиг лораяра а рациональни пайда эцара а хиланза даргдоаца деррига хьалаш Iалашде деза.

Из кхетадеш да кореной къаман дизза а паргIата а вахар, шоай вахар, шоай берий а берий берий а кхел цу лаьттанца йийзача кхыча къамех болча наьха бокъонаши кортамукъалеи телхаергйола. Цул совгIа, уж хьалаш хьакхоллаш де йиш йоацилга кхетадеш санна.

Вай даьхад, дахарг а да дуккхача къамий сообществе. Из нийса да мехка ерригача союзнии автономнии республикай, ерригача автономни областийи округайи, ерригача крайи областийи хьакъехьа.

Иштта я зай дуккхача къамех латтача Союза специфика. Из лархIа а еза.

КхоалагIдар. ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа партеи халкъои вывод йир политически а экономически а радикальни реформа йинза яргйоацаш хилара.

Дизза кхетадеш да цунца дувзаденна деррига дешаш бокъонца оттаде дезаш хилар. Укхаза вIаши цхьана гIулакхаш де а деза. Из вай массане юкъара йоакхо я. Вай дерригаш а хьаштдолаш да дикагIйола решенеш тIаэца.

Иштта бола болх дIаболабеннаб, тIагIертта беш а ба. Кастталашха парте къамий политика дешаш КПСС Центральни Комитета Пленуме предмет а хинна дувцаргда. Уж бокъонца дувцаргда СССР халкъа депутатий Съездон мехка Лакхехьарча Советои.

ХIанз дувца доагIа укхох. Федераце перестройка яра, къамашта юкъера гIулакхаш нийса хилара уйла еш, вай ца лаьрхIача далац бIаьшерашка, къаьстта Советски Iаьдала шерашка, хьахинна долаш дараш.

Федерацена юкъе а долаш вай халкъаша экономически, социальни, культурни дегIаахара боккха никъ баьб, аз хьалхагIа аьнна махиллара, тамаш яйта хIамаш карагIа а даьннад. Тахан хIара республикас къаьстта а вай ерригача федераце а хьагойт хIанзарча цивилизаце геттара доккхий карагIдаьннараш.

Союза боарамашка а долаш вIашагIъийнад ерригача республикай социальни хьашташ, берригача мехка масштабе къахьегам бекъарен кооперацеи кIийлен тIа хьахиннай цаI йола халкъа боахама комплекс.

Вай советски цхьоагIо чIоагIагIа хул, хIара къам дIаьхегIеи, дикагIа тоаденнеи ме хул.

Кхыметтел цу гIулакха тIа кIезига доацаш гIалаташ даь дале а, цунца гуш тоаде деза лертIадоацараш дале а, — ерригa республикаш, районаш вIаши айхха ювзаенна хилар бакъда.

Уж бувзамаш тедар — из дийна доллаше хIама а тедар да. ДикагIдар лохаш хьадаьдаьннар дохадара новкъа вала йиш яц. Федераце хIанзле даь даьннари шийн боарамашка цун де йиш яри дита а дагIац.

Цудухьа экономически автаркега а духовни изоляцега а довлара ду тIахьехамаш моллагIча а халкъа, ерригача общества овлангарча хьаштаашта чIоагIа хийра да. Уж кхоачашдаро вай дерригаш а гаьнна тIехьашка доахаргдар — гаьнна тIехьашка —хIара къаманна, хIара сага геттара доккха материальни моральни зе а дергдар.

ХIаьта вай-м, перестройка дIа а йолаяь, эггара хьалха воай вахар радикальни тоаде гIерташ да. Из дара реальни таронаш йолаш а я.

Со тешаш ва вайна дагалаттача дерригача хаттараашта дола жоп цхьоагIо йохаярца — йохаярца — а доацаш, — шоэлагIа паргIата яргйолаш федераци хьадда кердаяккхара новкъа, советски республикай союза кIийленга Ленина дIаяхийта принципаш йизза а гIулакхаца а кхоачашъярца лаха дезаш хиларах.

Уж деррига дешаш гаьннарча кхоанен гIулакх дац. Уж кхоачашхила дезаш да политически реформа хIанзара этап дIахьоча хана.

ДийлагIдар. Къамашта юкъерча гIулакхех, дукха къамаш дахача мехкарча цу деша ерригача чоалханенах дувцаш, са безам бар коммунистийи комсомольцийи, вай республикай ерригача общественноста бехктокхамах йола уйла белгалъяккха.

Дуккхадар тийша да вай интеллигенцех, ерригача республикай Iилман культуран деятелех. Къамий процессашта цар еш йола влияни геттара йоккха я, цар дешага ладувгI халкъаша. Вай догдоах из влияни кхетаме а беркате а хургхиларга.

Къамий проблемаех доагIаш мел дар сага кхетамга гIолла, цун сих чаьхдоал. Гой цудухьа вай общества хIара гражданино ала деза къамашта юкъера халахетараш дужадара тIахьехаш дола шийн дош.

ХIанз массанегара а хIаранегара а дIадехаш да цу дешашка геттара бехктокхаме а нийса а хулга, хIаьта керттердар — хьадда гIулакхаш делга.

Наьха машаря цар сапаргIата вахари деза мел хетараш уж хIамаш теркал ца деш биса йиш яц. Цу дешашкара позицеш къаьгта а чIоагIа а хила еза.

Национализма моллагIча гIулакхашта хьадда духьала а долаш, лоархIаме да къаман характера даькъе законагIа доагIаш дIадехарийи дагалаттарийи хьакъехьа фийла а оарцагIвала кийча а хулга.

Советски халкъий яр цхьа кхел я. Вайна хьалхашка увтташ дола дешаш, царца эггара чоалханегIа дараш а долаш, хIанззе къестаде йиш йолаш а къестадеш а да демократически дувцара, вIаши сабаре а теркаме а хилара кIийлен тIа. Кхьобола никъ вайцига банне а бац. Из алхха дика кхетадаь ца Iеш, мадоаггIара деш а хила деза.

Деза новкъостий! Вай мехка дерригача къамий нахага, шуга массанега кхайк со. Шун хьаькъалга а дегага а кхайк со.

Со кхайк хIанзарча а тIехьа тIайоагIача а ханна хьалхашка геттара бехктокхаме хилара, къамашта юкъерча гIулакхашка хьаIайна проблемаш доттагIалеи цхьана къахьегарей кIийлен тIа къоастаяра а вай юкъарча хьашташка дегIаахара шеррача новкъа Советски федераци яккхара а долла хIама дара тIахьехаш.

ЧIОАГIДЕ ХАЛКЪИЙ ДОТТАГIАЛ

МАЦА КХЕТАРГДА ВАЙ?

Укх деношка КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева вай мехка дахача къамашка кхайкарал дир доттагIал, барт-цхьоагIо чIоагIъяра тIахьехаш. Вай кулгалхочо къайла кхахьацар хьалха а хIанз а цу даькъе нийсденна гIалаташи кхоачамбоацараши. Цар ала ба тахан вай юхь мерцар, сатийна даха вай ца дутар.

Вайна хIанз а диценнадац Казахстане, Сумгаите, Фергански областе, Новый Узене, кхыча моттигашка хинна хатараш. Нах боабеш моттигаш а нийсъеннай цига. Сталина ханарча къизало доккхий зенаш даьд вай Даьхен дуккхача къамашта. Хьокхабеннаб цун унзара ткъам нохчехи гIалгIаехи. Дале а, тахан перестройко деррига вай вахар эргадоаккхаш латтача хана духхьал историе ийрчача оагIонех дийца Iе йиш яц вай. КIезига яц сийрда оагIонаш а. СийрдагIа хьалсага беза безама кIерам, тIаккха аттагIа хургда вайна даха а сталинизмо яь човнаш ерзае а.

Со болх беш я машиннаькъа отделене. Сона уллув дуккхача къамех бола нах ба. ДукхагIбараш дог-цIена, хьагI йоацаш, Iимерза къахьегамхой ба уж. Къамаьл дац, нийслу метташ бIеха дараш а. Царца лира къовсам лоаттабу тха партийни организаце, цIена нигат долчар. Эшац вайна «кIезига болчар» национализм а е «дуккха болчар» шовинизм а.

Сона хетачох, шийн моттиг дIалаца еза вай республике вайнаьха метто, чIоагIагIа дегIадa деза нохчийн гIалгIайн литература, искусство, тоаяла еза быт. Ширдаьннача гIулакхашца лоаттабу яхаш, цхьан хана бокъонца йолча къаман традицешца лоаттабаь къовсам дIабаккха беза. Шийна ловчо керта тIа йовлакх тилла мегаргда, ловчо мосаш хьовзае а мегаргья. Цхьабакъда, цох доккха дош а даь, йовлакх тиллар саг культурни хиларей ца хиларей белгало я, яхаш, дувцар цхьаккха дац.

Цхьан нанас Iобаь дезал а цхьатарра хилац. Иштта цхьатарра хила йиш яц тайп-тайпара къамаш а. Лоадам боаца хIамаш тIех а ца детташ, дикагIдар алсамдоаккхаш даха Iомадала ха я вай. Хховзткъеи кхойтталагIа шу мадий Советий Iаьдал даьнна. Маца кхета лаьрхIа да вай?

Т. БАТЫЖЕВА,
МСС инженер, отделене партбюро член.

САБАР ХИЛА ДЕЗА

Советски халкъага СССР Лакхехьарча Совета Председатела нов. М. С. Горбачева даь кхайкарал дийшад аз. Цу хьакъехьа сайна хетар ала безам бар са.

Вай дах Iалаьмате чоалхане а геттара самукъане а йолча хана. ХIанз вай мехка мел дахаш долча къамашта шерра бокъонаш еннай. Дукха гаьна даха дезац вай — итт шу хьалха укх тайпара хьал оттаргда аьлча, мала тешаргвар.

Вайна махарра, доккха таIазар лайнад вай мехка дахаш хиннача дуккхача доккхий доацача къамаша а иштта эрсаша а. Мичча бесса дале а, из вай истори да, из лар йоацаш дайна дIадала йиш йолаш дац. Цхьабакъда, нийсденна гIалаташи хинна зуламаши ца дувцаш, къамаша шоайла вIаши бехкаш а ца доахаш, тIехбеттамаш а ца деш, царех хьахиннараш дIадахара наькъаш лаха дезаш да вай. Баста йиш йоаца шод хинна вIашагIъийнай къамий проблемаш а экономика саца латташ хиларах хьахинна йола проблемаш а. М. С. Горбачева белгал мадаккхара, цу тайпарча ийрчача гIулакхех хьахинна да къамий хьашташ йоаггIача бесса терко ца еш дита хилар а, республикашка дуккха социально-экономически проблемаш къоастаянза йисар а, къамий мотт, культура дегIайоалаеча деформаци яр а.

МоллагIча къамах саг хиларах, цун сий Iолохде. доаде йиш йоацилга диццалийта мегаргдац вай. Цул совгIа, вайна махарра, цхьан дезалера нах а цхьатарра бац: хIаране оамал, хьаькъал, интеллект, хьашт шийн тайпара да. ХIаьта, вай Советски Союз санна болча боккхача дезале моллагIча цхьан къамах ваьнна волча вочa сагаца бола цабезам дерригача къаманна тIабергзабе йиш яц.

Геттара раьза а йолаш, аз хьаллаьцар цхьаькха а. Социально-экономически прогресс хилийтара, къамий культура а метташ а дегIадоаладара, бIаьшерений дIоаххала къамаш даьха моттигаш лораяра, царех рационально пайда эцара тIахьехаш дола М. С. Горбачева дешаш.

Вай барт-цхьоагIо дукхагIа чIоагIлургья хIара къам дикагIа дахаш хуле. Вай мехка мел йола республикаш, цунца цхьана, вай мехка мел дахаш дола къамаш шоайла вIаши дувзаденна да. Уж бувзамаш хийрде йиш яц. ХIана аьлча, шийн дезалхочох вала атта дий?

Сона хетачогIа, вай вахаре нийсъенна мел йола проблемаш латарца-тохарца къоастае йиш йолаш яц. Сабар, хьаькъал хила деза уж къоастаеча. Цхьан къаман хьашташта тоам бар духьа вож къам IотоIаде йиш яц. Шовинизмахи национализмахи пайда баьнна моттиг яц. Уж проблемаш къоастаяр хIара сага культурах тийша да.

Вай къам дуккха халонаш лайна долга ховш да. Амма, цу тайпара гIулакхаш къестадеча сабар ца хуле, доккха зулам дала мег. Хатар, бала, гIайгIа йийхе ягIац. Се нана хиларах, сабаре хилар дех аз.

Р. БАЛХАЕВА,
фармацевт.

ЙОАКХО Ю

Хьайбаш леладара лостам болаш я Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз. Цудухьа, баьцадаараш ца лаьрхIача, цу боахаме дIа мел юв культураш концентрированни, кхы тайпа доакъараш Iалашдара кхееш я.

Из гIулакх деш я укх шера арендни подрядагIа къахьегаш йола Баяиев Нейну, Зузиев Iумар керте латта бригадаш, царна юкъейоагIа звенош. Цар дош деннад хIара хьайбана эшар 18 йолаш, 26 центнерал кIезигагIа йоацаш доакъара единица Iалашъе.

ХIаьта фу даьд хIанзле? КIоагашка еллай 3244 тонн силос, 776 тонн сенаж. Цхьабакъда, йол 50 тонн мара кийчъяьяц. Фуд бахьан?

— ГIулакх миштад аьлча, — дувц совхоза директора Байдуев Iийсас, — эггара хьалха люцерна аьла хьакха дагахьа дар тхо. Цхьабакъда, метеосводкашка хьежача духхьашха хьокхар сенажа, мошача доакъара, баьца хьоар даккхара чулаьрхIар. ХIана аьлча, синоптикаша хоам бора июнь бетта каст-каста догIаш делхаргдолгах. Из бахьан долаш йол хIанз люцерна шозлагIа хьакха йолайича мара кийчъеш дац тхо.

Люцерна Джанаев Эрмос кулгалдеча, ялх саг чувоагIача звенос хьокхаш я. Из болх шийн новкъостаца Алимов Мохьмадаца бу цо. КIезигагIа яле, цаI-ах норма ца еш ди дIадахийтац. Хьекха касарех Iойилла буц эшача боарамага дIакхоачаеш йокъа а ялийте хьаэц, тIаккха хьайбаш латтача моттигашка цунах аргIаш ду.

Касараш догIо дошадаь моттиг хилча, буц тIаьда йоллаше хьа а ийце, лаьрххIа вIаштIехьъяьхача стеллажаш тIа йокъаю вентилятораща. Цудухьа, хIанзле кийч мел яь йол цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах я.

— Цхьа хIамаш да тхона къувлаш, — дувц Байдуева. — Бутт гаргга ха я баьцний хьоар чудоллара каьхата галеш доацаш тхо дагIа. Цу юкъа даьккха хургдар кIезигагIа дале 120—130 тонн из тайпа доакъар, хIаьта хIанзалца кийчдаьр 58 тонн мара дац. АВМ начальник Хусаинов Нурди уж лехаш района а республика а дукха моттигашка хиннав. Цхьабакъда, гIулакх хиннадац. Из дош къоастадара новкъостал эш тхона.

Х. МАГОМЕТОВ.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАЮ

Грознерча кога гIирс беча фабрике йиълагIча цехе къахьегаш я Магомедова Азна. Укх шерара план пхе бетта кхоачашъяьй цо.

Ше болх беча 18 шера тайп-тайпара говзалаш Iомаьй цо. Массехк шу да Азнас сменни нормаш 140—150 процентал кIезигагIа йоацаш кхоачашъю. Къаьстта белгалъяьлар из СССР халкъа депутатий Съездо болх беча денощка. Ше хьалхалатта болхло хиларах тарра, цо новкъостий тIахьийхар 180 процентал чухьнахьа доацаш сменни декхараш кхоачашде. ТIаккха ше-м цу боарамал тIехъяьлар из.

Магомедовас къайлаккхахьац цехе нийслу кхоачамбоацараш, уж дIадахара хьдда де дезараш белгалдоах. Производства хьашташ шийчарел лакхагIа лоархIаш саг я из. Цудухьа дисциплина телхаерашца хадданза къовсам а лоаттабу цо.

— Шийн балха тIа масал Iотелаш, ше хьадеш дола хIама цIенеи дикеи деш хила веза моллагIвола болхло, — йоах Магомедовас.

Азнай хьаьнала къахьегам белгалбаьккхаб «Къахьегама ветеран» яхача медалаца, массехк Сийлен грамота яларца. Дуккха а маьхера совгIаташ тийннад цунна.

Духхьал ше дика къахьегарах гIулакх даьннад аьнна лархIац Азнас. Цехе баьхкача къонача мехкараштa говзал караерзае гIо ду цо. ХIаьта цун хинна ученицаш хIанз шоаш а ба дика къахьегамхой. Царех ба Р. Цахаева, С. Курбанова, кхыбараш.

М. ЧАХКИЕВ.

XXIV аххканарча Олимпийски ловзарий итогегIа спортсменашта, тренерашта, физически культурен спортен болхлошта СССР орденаши медалаши яларах дола

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Почета орден

Арсамаков Махьмад-Гире Исраила — СССР спорта заслуженни мастера, г. Грозный.

«За трудовую доблесть» яха медаль

Кодзоев Абибулата ИбрахIама — СССР заслуженни тренера, г. Грозный.

«За трудовое отличие» яха медаль

Байраков Евгений Сергеевича — физически культуран спортан йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен комитета председатела.

СССР Лаккхехьарча Совета председатель
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1989 ш., 21 июнь.

Нов. Н. Г. Ферзаулена Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Советски органашка дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Ферзаули ГIазмахьамий Нохчочоа — халкъа депутатий Арштински юрта Совета исполкома председатела, Сунженски район.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 ш., 28 июнь.

Нов. А. Ю. Эльдархановна Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Моттигерча промышленносте дуккхача шерашка беркате болх барахи, общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Эльдарханов Асланбек Юсуповича — Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста территориальни производственни объединене генеральни директора заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 шу, 28 июнь.

Нов. Р. Л. Дживанширяна Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Энергетика даькъе дуккхача шерашка беркате болх барахи, общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Дживанширян Роберт Левоновича — «Грозэнерго» яхача НГIАССР-а электрификаци яран энергетикан производственни объединене Малхбоален электрически сетей директора заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 шу, 28 июнь.

Нов. Х. Д. Сатуевна Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохчий поэзи дегIайоаллеча докхха дакъа юкъедахьарахи, общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Сатуев Хусейн Джунидовича.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1989 шу, 28 июнь.

Тохкамхой

Гаьнна хьалха дIаяхача хана дукха хало е езацар мехкдаьтта тохкаш. ХIанзарча къаьнарча промыслашка из даьтта хьалтIа а дувлаш, кIоагашка Iамарч а хинна латташ хулар. Цигара ведрашца хьа а ийдеш, бахача наха шоашта эшача пайда ийбора цунах. ТIа-тIа дукхагIа эшаш хулар доагор. Денгара денга халагIа хулар мехкдаьтта даха, хIана аьлча, кIоаргагIчара хьалдаха дезаш дар из. Мехкдаьтта луш хинна тIера тIоанаш кхоачалуш латтар. Цунца дувзаденна мехкдаьтта доалла керда моттигаш тахка езаш хилар, цудухьа вIашагIйолла езаш хилар поискови служба.

Цхьаккха хIама йоацача моттиге хьае езаш хилар Грозненски геофизически поискови служба. Шераш сиха дIаухар, служба цIераш а каст-каста хувцалора (контора, трест). Иштта хувцалуш дегIайоагIар цун коллектив а. Доккхал а деш ала йиш я Грозненски мехкдаьттахоша даьхача толамий керттера дукъ шоашта дIатIаийцараш геофизикаш ба, аьнна.

Тахан «Грознефтегеофизика» яха производственни объединени йоккхей низ болеи организаци я. Къулбаседа - ХIирийче, Черсий-Балкхаройче, Астрахански области, Малхбузен СибарегIа, Нохч-ГIалгIайчене, Дагестане, Ставропольски крае мехкдаьтта доалла керда моттигаш тохкаш я «Грознефть», «Дагнефть», «Ставропольнефть», «Нижневолжскнефть» объединеней заказех, иштта Индеца яьча договорагIа — пхийтта сейсмически парти.

Шерагара шерага кIоаргагIчара леха дезаш хул цар «Iаьржа дошув», халача, лоаман хьалашка а де дезаш хул тохкама балхаш. Гуйрийна сейсмически партеш цIаерз дукха материалаш а кийчйий. Iана замалахьа цIенхаштта анализаш ю царна.

ХIанзарча хьалашка иштта дукха балхаш кхоачашдулургдац къаьнача методашцеи, средствашцеи. Хувцалуш латт лелхамаш дечара цар балхаш а. ТIаккхача хала йолча эггара чоалханегIарча районашка пайда ийбу вибросейсмически техниках, отраженни талгIешта регистраци яра йолча телеметрически системех. Дуккхача каналашка гIолла беча балхага хьежа йиш йола система а юкъейоалаеш латт. Сейсмически талгIешта регистраци яра йолча кердача цифровой методага яьннай сейсмически партеш. Кердача методех а технологех а дика пайда ийбу «Гудермесская» (начальник Колодин), «Ассиновская» (начальник Мельников) яхача сейсмически партеша.

Цудухьа тохкамаш деча доккхий къахьегама толамаш доах цар. Цо «Грознефть» объединене коллективага таро хулийт шера доаккхаш дола пхи миллион тонн мехкдаьтта кIезиг ца далийта.

Геофизикаша дIадоладаь тохкамаш дIахо хьу бурувдеттараша. Тохкама бурув тохара йола рекомендацеш лу геофизикаша бурувдетташта. Лоацца аьлча, керда буровой хьалъе еза моттиг дIайовзийт цар. Иштта йола цхьа буровой хьалъеш я Баку — Ростов яхача наькъа йисте Гудермесски районе. Джалка яхача юрта гаьна йоацаш. Цига бурув тоха дIаяхар я буровой начальник Золотарев керте латтача бригада коллектив. Дукха хIама ца эшшаш, ялх километр кIоарга бурув а тохаш, яккха езаш я из скважина. Цхьан шера йоаккхалургйолаш яц из. Цудухьа бурувдеттараша дика кийчо йир укхазара шоай болх боагIача боарамагIа дIагIоргболаш гIулакх дара. Дика кийчъяь дIаоттайир вагончикаш, болх бе йолаялийтар столови, телевизор чулатташ йола Цlе уголок.

Вышкомонтажникаша — прораба, бригадира кулгалдари вышкаш кийчъяьча уральски завода викалаша Iилман консультацеш телари мара доацаш, шоаш хьалйир вышка бурувдеттараша. БархI бетта деррига кийчон балхаш чакхдаьхар цар.

Тохкама тохаш дола бурув эксплуатационничох ший белгалонашка диллача дикка къоасталуш да. Укхаза хIара скважина тахканза бола мехкдаьттана тIабода никъ лохаш я, цул хьалха цу даькъе Iалаьмате дукха болх геофизикаша баьбале а. Цар рекомендацеш, мел дика уж кийчъяь яле а, духхьал прогноз мара яц. Бурувдетташта - разведчикашта вIалла дагадоацар хила тарлу бурув геттара кIоаргденнача хана. Цхьаккха скважина яьккха яц кIезиг дукха хьовзам ца хулаш. Моттигаш нийслу инструмент дIалоаца а ялий, юсаш, лоабата маркхал сиха чубуаш.

Уж санна дола гIулакхаш нийсделар «Джалка-14» яхача цу скважине а. Цхьабакъда, цIаьхха дагадоацаш хулаш долча хьовзамашка баьннаб бурувдеттараш, миччa хана а кийча ба уж нийслу халонаш эшае. КIезига моттигаш нийсъеннаяц цхьа бартцхьоагIо йолаш, сиха оарцагIа а баьнна, нийсъенна аварии цар дIайоаккхаш. Цу даькъе йоккха опыт а Iоаяьй цар. Нийслу халонаш эша а еш, графикал ах шу хьалха а баьнна, бурув тохаш ба уж.

Тохкама бурувдетташ бараштa кIезига моттигаш нийслац бетташ, шераш доахаш дийттача бурох хIама хьа ца хулаш, из чIоагIа Iаткъ цар дегашта. Масала, бурунни майде цар 6357 метр бурув а тохаш яьккхар скважина, цхьабакъда, мехкдаьтта-м даланзар цо. Бурувдеттараша хьийга къа зехьа хьийга да ала йиш яц, хIана аьлча, цар геологашта Iалаьмате дукха информаци елар, новкъостал дир цар тIоанашта нийсагIа йола характеристика лургйола гIулакх дара. Цига Iоаяьча опытах дикка пайда ийцаб лаьттан ченаш техкараша керда скважина йоаккхача а. ХIаьта а хIанз укх сахьате уж гIадбуташ хьагучадаьнна хIама дац укхаза. Мехкдаьтта ца луш юсаргйий-теш ер скважина а, аьнна, хеташ ба уж. Цхьабакъда, геологаша уж тешабу скважино мехкдаьтта лургхиларах. Скважина яккха йиса ха дукха яц.

ДукхагIйолча хана аьттув боалаш чакхбоаккх бурувдеттараша шоай болх. Соахка цар техаф нийс эзар погонни метр бурув. Хьайийлар мехкдаьтта доалла керда кхо моттиг: Къулбаседа-Джалкински, Алханчуртски, Лесной. Шерьяьй мехкдаьтта доаха майдаш Къулбаседа - Брагунске, Харбижинске. Мехкдаьтта запасаш дегIаккхувлара план 112 процент кхоачашъяьй. Бурув а теха йистеяьхай Аргудан, Къулбехьен Хаян-Корт яха скважинаш, хьалъе йолаяьй Ножай-Юртовски, Ильински, Красногорски майдашкара скважинаш.

Укх шера 84 эзар метрал чухьнахьа доацаш тохкама бурув тоха дезаш да республикe. Мехкдаьттеи гази йоаллий ха дезаш да Къулбехьен - Хаянкортовски, Петропавловски, Белореченски, Саясановски майдашка, сихагIа бурув теха техка яха езаш я Мескетински, Алхан-Чуртски, Къулбаседа-Джалкински, Правобрежненски, кхыйола моттигаш.

Къаьнача майдашка а мехкдаьтта лехилга социйташ дац. Цхьан хана лаьтта хьатIа а дувлаш, ведарашца хьийде йиш йолаш хинна мехкдаьтта, тахан кIоаргга бурув техача а хьадоаккхалуш дац. Хадданза болх беш латтача станокаша-качалкаша дукхагIйолча хана хьалъувзаш дар а хийда. Цхьабакъда, мехкдаьттахой дог тийша ба лаьттан ченашка «Iаьржа дошув» хиларах. ХIаьта а, массе а хана вай доахаш хиннача способашца хьадоаккхалургдолаш дац из. Долче, миштa даккха дезаш да? Духхьал цу лостамагIа деш да хIанз тохкама балхаш, шоллагIча методех скважинашта эксплуатаци еш я. тIоанашта низ тIа а лоаттабеш, цIендаь хьадаккха дезаш да мехкдаьтта. ХьалхагIа хица низ тIалоаттабора тIоанашта, цул тIехьагIа скважинашка йIовхал чу а ухийташ, хьадаха доладир из. тIаккха химе новкъосталца.

Самофинансированеи йизза хозрасчетеи хьалашка къахьегача бурувдеттарий балха тIа къаьстта боккха лоархIам болаш гIулакх да поисково - тохкама балхий эффективность лаккхъяр. Эггара хьалхарчарца экономически реформа кердача хьалашка болх бе а болабенна, бригадни подряд, цул тIехьагIа хозрасчет юкъейоалаяьрех ба Октябрьски УБР бурувдеттараш. Из керда гIулакх эггара хьалха дIадоладаьрех ба 1986 шера паччахьалкхен преме лауреат ваь вола Найпак керте латтача бригада бурувдеттараш. Яьча договорашка хьежжа лел бригаданеи администраценен юкъера гIулакхаш, царех хIаране шешийна тIалатта бехктокхам кхета а беш. Хозрасчето дIадехаш да подрядчикашта, субподрядчикашта, смежникашта, поставщикашта юкъе айхха бувзам хулга. Шийханнахьа бурувдеттарашта лоаттае еза тIехдика реагенташ, оборудовани, хIаьта акхар шоай аргIагIа бизза пайда ийбе беза царех. Айхха шоайла бувзам а лоаттабеш, шоай декхараш дизза кхоачашдеш ба геофизикаши бурувдеттараши. Царех тийша да доаккхаш дола мехкдаьтта тIа-тIа дукхагIа хилар.

И. ШАРИЕВ.

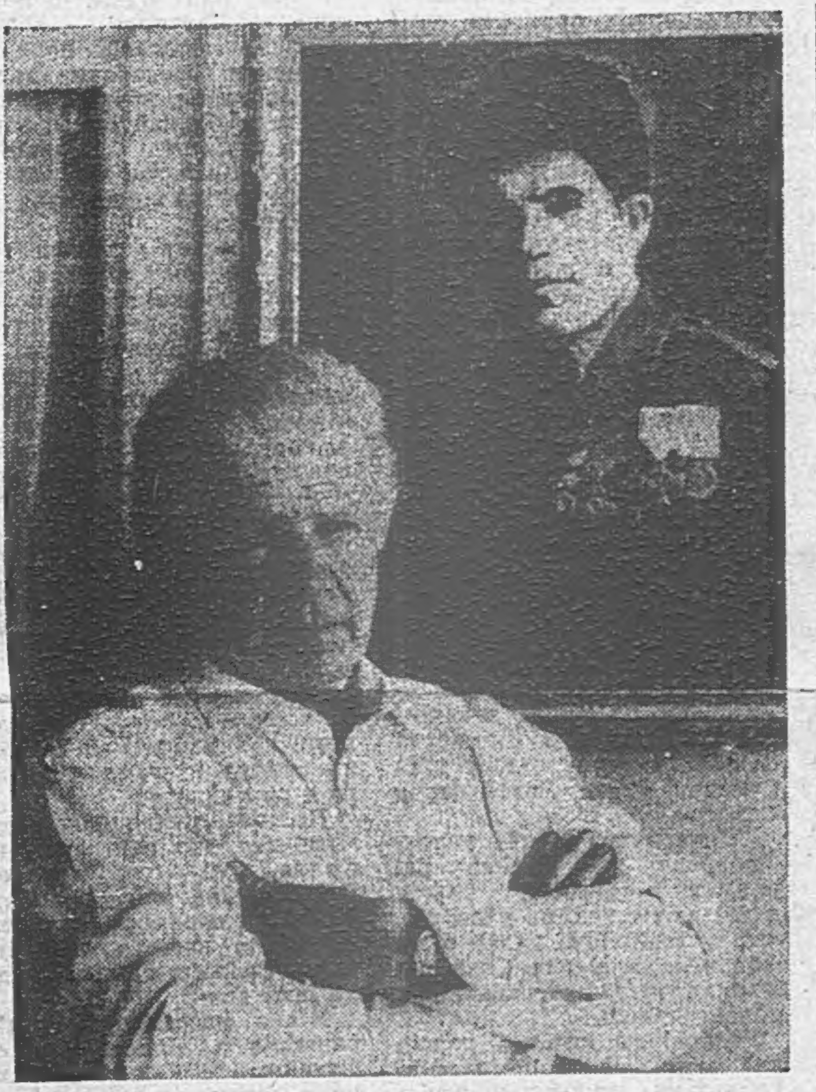

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ССР. Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветерана Джебраилов Ахмедияй виIи дезала геттара хьалха яйзай географи. Цар тахкай из французски Духьале яра болама доакъашхо хиннача шоай даь-дас дувцачогIа а, иштта хIара денна хIана дац аьнна Йоккхача Кавказа лоамашкарча Охут яхача юрта долча цар цIагIа вай мехкамел йолча миIингера а доазол дехьара а ухаш долча письмоегIа а.

А. Джебраилов тIем тIа волча хана политрук хиннав. Есаралла вигав из. Тулуза яхача французски города юххе хиннача лагерера из кIалхарваьккхар, подпольщиккий новкъосталца, больничин бараке уборщица а йолаш хиннача цIаккха цунга йиццлургйоацача мадам Жаннас, Цар хьожавир Ахмедия партизански отряде. Дуккхача деналца чакхъяьхача операцешка дакъа лоацаш хиннав А. Джебраилов. Цкъа низах шоайла тIех волча моастагIчунца тIом беча хана геттара хала човнаш хинна вола Ахмедия юха а есаралла вуг. Из ве аьнна амар денна хиннад, амма партизанаша юха а лечара кIалхарвоаккх из. 1944 шера август бетта Джебраилов юкъе хинна партизански объединени Париже кхоач.

Тахан Джебраилов Шекински района Нариманова цIерагIча колхоза агроном ва.

СУРТА ТIА: А. Джебраилов.

О. ЛИТВИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Бизза пайда ийбе оборудованех

Республикерча машинашъеча предприятешка металлообрабатывающи оборудованех пайда ийбар (1989 шера 17 мае дийнахьи буси зеденнар)

Республика предприятешта хьалхашка ира латташ йола проблема я оборудоване балха сменность лаккхъяр, къаьстта уникальничун. ХIара шера деча тохкамаша таро хулийт металлообрабатывающи оборудованех пайда ийбара боарам тоалуш ца хилар хьаьоккха.

1989 шера 17 мае цхьан ханна хьежар 3289 единица йолча металлообрабатывающи оборудованега е предприятешка дIаоттаяь болх беш йолча ерригнех 97,1 процентага.

Юкъарча парке техкача оборудованех 61 процент яр аьшк тедаш йола станокаш я, 18 процент яраш кузнечно-прессови машинаш я, 4 процент литейнии 17 процент электросварочнии машинаш я.

Производственни оборудованех пайда ийбара керттера хьокхамаш кепатох кIалхахьа:

	ДIаоттаяьча оборудованех болх беш яраш, %	Оборудоване коэффициент	1988 ш. оборудоване коэффициент
Ерригa а металлообрабатывающи оборудовани		**1,22**	**1,21**
Керттерча производстве цунах:	**14,4**	**1,31**	**1,31**
аьшк теда станокаш	**14,2**	**1,36**	**1,34**
Литейни машинаш	**16,2**	**1,50**	**1,51**
Электросварочни машинаш	**9,7**	**1,09**	**1,10**

Керттерча производства оборудованега кIезига болх байт «Красный молот» заводе (1.17), «Промавтоматика» НПО опытни заводе (1.17), оборудованех пайда ийбара даькъера гIулакх кIезига дикагIа да «Оргтехника» производственни объединене «Электроприбор» заводе (1.60), ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе (1.47).

ДIаоттаяь йолча оборудованех дикка дукха дакъа болх ца беш латташ деноши бийсаши доахаш а моттигаш нийслу. Хьалхарча смене болх беш хинна оборудовани 77.9 процент яр ерригнех а, шоллагIча смене — 47.9 процент, кхоалагIча смене — 5.2 процент.

Къаьстта белгалдаккха дезаш да числовой программни управлени йолча аьшк тедача станокех бизза пайда ца ийбеш хилар, цар балха сменноста коэффициент керттерча производстве 1.39, обрабатывающи центре — 1.25.

Доалдара кердача хьалашка яьхача предприятешта шоай баланса тIера къаьна оборудовани дIаяккха бокъо еннаяле а, уж сиха яц цунах къаста. Машинъеча предприятешка дIаоттаяь латтача аьшк тедача станокехи кузнечно - прессови машинехи хIара пхелагIъяр ткъо шу а кхы тIех а ха йолаш я.

Дуккхача сменех болх баро, оборудованех дикагIа пайда ийбаро вIаштIехьдоалийтаргдар предприятей производства эффективность лакхъе, халкъа боахама чIоагIа эшаш йола машинаш дикка дукхагIа арахеца.

П. ГРЕБЕНЩИКОВ,
статистика республикански управлене начальник.

Iилман конференци

Укх шера июнь бетта Махачкале хилар СССР АН СССР исторе Института, СССР АН Дагестански филиала ИЯЛ институтеи Дагестански Паччахьалкхен университетеи кийчъяь йола «XIX бIаьшерен 20—50-гIа шерашка Дагестанеи Нохчийченеи лоамарой халкъашмукъадахара болама» хетаяь хинна Ерригсоюзни Iилман конференци.

Конференце 100 совгIа доклад, хоам, выступлени йир. Ерригсоюзни конференце дакъа лоацаш бар Москвера, Ленинградера, Ростовера, Краснодарера, Днепропетровскера, Майкопера, Черкесскера, Нальчикера, Орджоникидзера, Сочера, Махачкалера, Грознера Iилман викалаш. Иштта цига бар Махачкале деша багIаш бола Сиреи Норданереи советски аспиранташ. Мехка Iилманхой форуме венавар 28 Iилман доктор, 45 Iилман кандидат, краеведаш, хьехархой, студенташ, общественноста викалаш. Конференци кийчъеча дакъа лаьцар хIанз дийна воацача академика А. Л. Нарочницке, СССР АН член - корреспондента А. П. Новосельцева, СССР АН член - корреспондента Г. Г. Гамзатова.

Вай делегацена юкъе бар Iилман доктораш А. Яндаров, В. Крикунов, М. Мужухоев, В. Виноградов. Iилман кандидаташ Я. Ахмадов, А. Хасбулатов, Ф. Боков, Ш. Ахмадов, М. Багаев, В. Акаев, Х. Акиев, Х. Хизриев, С. Джамирзаев, С. Умаров, Т. Магомадова, С. Дударев, иштта кхыбараш.

Ерригсоюзни конференце Шамала кулгалдеш хиннача халкъаш - мукъадахара боламах, Кавказски тIемах, паччахьа Россех уж дIаккхетарах йолча дуккхача аспекташта хетаяь гуччахьареи гIулакхацареи дискуссеш хилар.

Конференце керттерча выводашка белгалдаьккхар, «сеца лаьттача хано» общественни Iилмашка, къаман дешашка гучадувлийта гIалаташ ира исторически проблемаш къоастаеча чIоаггIа Iаткъаш хилар. Цу шерашка шерра дIадаьржача «ший лоIаме дIаккхетареи юкъеяхареи» искусственни даташ цIейшца дездаро вай халкъий хьалха дIадахар объективно а гIулакхаца а тахкара новкъарле еш дола хьалаш хьакхоллар. Сеца лаьттача хано ший лер йитар цу даькъе а, лоамарой боламах йола проблема укх итташ шерашка вIалла хьоае бокъо лацар. Цул совгIа, цу гIулакхо укх тIеххьарча шерашка къулбаседа - кавказски халкъий исторе керттерча дешаех лаьца долча исторически литературеи публикацешкеи харцахьа, шоашта хеттача беса мах бе а уж дувца а таро елар.

Конференце белгалдаьккхар, лоамарой къовсам (имама Мансура (Ушурмас), Таймиев Бейбулата, Гази-Мухьмада, Ташо - Хьажас, имама Шамала, иштта кхычар кулгалдеш хинна боламаш юкъе а долаш). Дагестана, Нохчийчен, Къулбаседа - Малхбузен Кавказа дерригача къамий хьашташ хьахьокхаш, деррига ча халкъаша хьаллоацаш, иштта из кортмукъалеи, антифеодальни, антиколониальни маIан долаш хиннилга. Из моттигерча социально - экономически кIийлен тIа хьахилар царизма кхыча мехкий лаьтташ карадерзадара политика лелаяр феодальни Iоткъам чIоагIбара бахьан долаш.

Цу боламе дакъа лоацаш дар тайп-тайпара социальни низаш, цхьабакъда, керттерча даькъе феодальни Iаьдалаи царизма нах бовхара политиканеи духьала къовсам лоаттабеш бола лоаман ахархой. Цу дерригне хьахьокхар болама маIан а из шерра баьржа хилар, итташ шерашка Кавказски тIом беш хало, бала лайнача дуккхача наьха турпалал а доазув доацца денал а.

Лоаман халкъаша беш бола денале тIом ерригача Кавказски регионa боккха лоархIам болаш бар, иштта из паччахьа Россе халкъий къамаш-мукъадахара болама, Европеи Малхбоаленеи революционни боламашта тара бар. Иштта белгалъяьккхар, исторически хьахиннача бахьанех болама керте лаьттача кавказски мюридизма идеологе лоархIаме положени — бусалба дина викалаша цига дакъа лацаро, из болам мюридически ба ала, хIаьта, цул совгIа Кавказа лоамарой прогрессивни халкъашмукъадахара болама идеологи реакционни я ала бокъо ца лулга.

Ерригсоюзни конференце доакъашхоша тIанийцар «личноста культа», «сеца лаьттача» хана хьалхадаьха, XIX бIаьшерен 20—50-гIа шерашкара Къулбаседа - Малхбоален Кавказа лоамарой болам шерра тIанийца хинна реакционни, феодально - дина, маIан долаш, арахьара хьалхьоабаь хиннаб яхилга харц хилар а, хIаьта, Шамала кулгалдеш хинна къулбаседакавказски лоамарой болам массови, халкъа, антиколониальни, антифеодальни, прогрессивни лоархIилга а. Иштта хьалхадаьккхар, лоамароша из халкъаш-мукъадахара къовсам Россена духьала лоаттабаьб яха къамаьлаш харц долга а.

Конференце доакъашхоша харцахьа лаьрхIар эрсий царизми эрсий халкъи цаI лархIарах йола уйла. цудухьа, тохкамашка царизми хьалхалатта России шоайла нийсса къоастае еза.

Конференце доакъашхоша иштта тIаэцанзар историкий М. М. Блиевеи, В. Б. Виноградовеи, иштта кхычар а Къулбаседа - Малхбоален Кавказа лоамарой халкъашмукъадахара къовсамеи Кавказски тIемеи чулоацамах йола харц трактовкаш.

Цига лаьрхIар Къулбаседа Кавказа халкъий историна, культура езача событешта, шоай кортамукъаленна, шоай лоIаме хилара тIехьа лоаттабьча къовсама хетадаь дола документаш, монографеш, Iилма - довзийтара балхаш кепатохара кийчде дезилга. Лоамарой къовсамах, цар кулгалхоех, хьинареча деятелех долча балхашта, болама гIорбаьннача деятелий историко - политически сурташта кепатоха. лоамарой халкъаш - мукъадахара болама турпалий. Шамала цIераш даим яхаргйолаш чIоагIъе (памятникаш оттадий, улицех цар цIераш техкe) езилга.

Iилман общественноста, лектораштa, пропагандисташта вузий, школай хьехархошта хьалхадаьккхад къахьегамхошта, студенташтa, дешархошта патриотически, интернациональни кхетам луча конференце материалех шерра пайда эцилга.

Укхаза иштта кхыйола рекомендацеш тIанийцар.

Д. ХОЖАЕВ,
ЧИГОМ-а Iилман болхло.

СОЦКУЛЬТБЫТА ОБЪЕКТАШТА—ЦАХАДДАШ ТЕРКО

ЙИС КХИЙТТА ГIУЛАКХАШ

Малгобеке хьалъе йолаяь маькх ю завод — дуккхача наха багаяха гIишлон объект я. Эшаш хиларга диллача, геттара сиха чакхъяккха езарех я из. Керда завод хьалъе а йолаяле хьалха, къаьнаръяр дIакъовлара дукха хIама кегадаьд районе. Вай шун корта— маькх — хьаэца низкъала я укхазарча наха. Нохч-ГIалгIайчен кхыча районашкара, кхыметтел Черсий- Балкхарой а Къулбаседа-ХIирий а республикашкара хьакхухь из Малгобеке, лоаллаха ядача юрташка. Дукха рузкъа дов маькха транспортировка еш. ХIаьта наха хIара дийнахьа хIана дац аьнна хула бохамаш чот йоацаш дукха да.

ТIаккха миштa лел завод хьалъяра гIулакх? Цох дувцаш я ер материал.

Объекте балхаш кхехкаш да е уж сайцад аьлча нийса хургдац. ХIара дийнахьа, кхы Iаяха доккхий деце а, цхьацца хувцамаш хул гIишлон майдан тIа. Масала, лард чIоагIъяра эша сваяш. Ши-кхо кIира хьалха царех хозаш хIама дацар. ХIанз уж Iочутеха яьннай. Гаьннзра дIахьежача дика гуш я цар юхьигаш. Иштта кийча я вахтови городок а объекта гонахьара карт а.

ХIаьта а хIанзарчоа овлангара денз хувцамаш хиннадац завод хьалъеча. Из кхетадара гаьна ваха везаш хиланзар. Шера оттадаь декхараш кхоачашдара хIара бетта эггара кIезигагIа хилча а 70 эзар сома маьха балхаш де дезаш ба гIишлонхой. ТIаккха аьттув боалий цар из де? Тхо цига хиннача июна тIеххьарча деношка из декхар 44,5 процент мара кхоачашдеш дацар. Кхы сиххa хувцаденна хIама ца хуле, из хьал тоалургда ала лоархIавеш саг коравинзар тхона цу объекте.

Бахьанаш... Уж дуккха а тайп-тайпара а да. Тоъаш бац нах, механизмаш: кранаш, бульдозераш, экскаватор. Йолаш йола механизмаш шоаш юаргйола ха йиа яьнна хиларах каст-каста йох, цудухьа болх соцабе беза моттигаш кIезига хилац.

Нах таац яхалга фудаьнна, цецбала мег газет дешараш. Малгобекски район-м чIоаггIа белгалъяьнна майий къахьегама ресурсаш эшачул совгIа хиларца. Городе а лоалахарча юрташка а дукха нах багIа хьабе болх боацаш.

Дале а, гIишлонхошта юкъе малгобекчанаш кIезига ба. Керттера балхаш дераш Назрановски районера хьаухь вахташ я. Пхийтта ди даьлча хувцалу уж. ХIанад из иштта?

Завод хьалъеча НГIАССР ПСМО чуйоагIача № 3 йолча гIишлонмонтажни управлене материальни база город Назране я, цигара хьакхахьа езаш хул дукхагIйола материалаш, ехача механизмашта эша оатхалаш. Цудухьа, дукха ха, рузкъа дов царна транспортировка еш.

Хьалха объект хьалъеш хиннар ПМК-105 яр. ХIанз из организаци дIакъайлай. Цхьабакъда, кердача подрядчиках а летад цох даьхка лазараш. Капитальни вложенеех бизза пайда эцац гIишлонхоша.

Йолаш я гIулакх тоадара эша таронаш. Царех цаI — болх кхаь сменагIа вIаштIехьбаккхар. Производства боарамаша доккхий дац яхаш из дош тIехьатетт укхаза. Цу тайпара уйла йолаш ва участка кулгалхо Эстамиров Хьамзат а.

ШоллагIдар. Махулла сихагIа юкъеоза беза завод хьалъеча моттигера нах. Новкъа хургдацар из лоархIаме объект комсомольски стройка я аьнна дIакхайкадича а. ШерагIа новкъостал де деза гIишлонхошта моттигерча партийни, советски, боахама органаша. ТIаккха мара кIеж яха доладургдац гIулакх.

Завод хьалъелга гаьнадоалаш латт. НийсагIа аьлча районера аргIанара «долгострой» хила тарлуш я из. Фу де лаьрхIад тIаккха маькха йола дефицит дIаяккхара? Малгобекерча шура чакхйоаккхача завода коа хьаяьй маькх йотта ши пишк. ХIара дийнахьа ворхI тонн продукци арахецаргья цар. Бакъда, хIанзарчоа болх беш яц пишкаш: къоастадаьдац цига газ чуйиллара дош. Из а да оперативность ца хилара масал.

Эттача хьалах пайда эца болабеннаб моттигера кооператораш. Цар сихха къоастадаьд пишкаш, хьаьра а, газ чуйиллара а, продукци маьхалъяккхара а дешаш. Деррига дика дар-кх, нагахьа санна 1.5 килограмм хулача маькхах сом ца доаккхаре.

Кооператораша дукха нарушенеш йолаш бу болх. Масала, Гардановеи. Нурадиловеи улицашка хьайийллача маькх йоттача кооперативашка болх беш бола кхалнах медицински тIахьожамах чакхбаьннабац. ЧIоагIа технологи телхаеш лелабу цар дрожжаш, хьоар. Малав цох зе-зулам даргдац ала йиш йолаш?

Дагадеххача йохк маькх кооператораша. Масала. Инаркъерча ДолтмурзаевгIар цу гIулакха хержаяр Малгобекера автостанци! Кхы бIехагIа, кхы чIоагIагIа дом болаш моттиг укхаза лаха атта дац.

Кхоачамбоацараш кхы а кIезига дац укхаза. Уж да ког дIа мел баьккхача а бIарг дIа мел лекхача а. Дале а, бахача наха маькх лоаттаеча кооператораша новкъостал диц аьлча нийса хургдац. Шиъкхоъ тонн дика продукци арахец цар дийнахьа.

Шура чакхйоахача завода коарча шин пишкои кооператорашеи тIатеIIа болх бича а, дийнахьа цар арахеца йиш я 9—10 тонн маькх. ХIаьта района эшар. эггара кIезигагIа аьлча а, 15—16 тонн я. Цудухьа керда хьалъеча заводах «долгострой» яр Iалаьмате зулам хIама да. ЦаI да шеко йоацаш: цунга додаш да деррига а.

Оттаяьча планага диллача хIанзле монтаж яь хила езар административни корпус. Из де дезаш яр субподрядчик «Центроспецстрой». Цхьабакъда, цигара гIишлонхой вIалла гуча а баьннабац укхаза. Иштта монтаж яьяц котельнена а. Ди тIехьа кIоарглуш латт тIехьагIа къестае хала хургйола проблемаш.

Кхы а цхьа хIама дар тхо цецдоахаш: хургйолча завода мощность — 32 тонн маькх. Эшачул шозза дукхагIа... Сенна? Юха а «гигантомане» масал дац-те из? ДIаIемад вай «йоккхача» планашка а ханнахьа уж кхоачаш ца ярга а. Районе долаш мадий дIайха, кортош шелде деза цу хьакъехьара масал — Вознесенскера газ чакхйоаха производство. Йоккха завод хьал а яь, бийдал ца таар бахьан долаш, цун ах низах а пайда эцац.

Ахка юкъедодаш латт. аКстта хьатIакхоачаргья гуйре а. ТIаккха дуккха чоалханегIа дерзаргда объектера хьал. Из дицде йиш яц.

М. КАРТОЕВ.

КЕРДА ВАХАР ХЕСТАДЕШ

ЦIихеза а халкъа дика бовзаш а болча нохч-гIалгIай поэтий кхоллама тохкам барал совгIа, нохч-гIалгIай литература истори яздеча хана бицбалийта йиш яц шийтайпара а таланг йолаш а бола цхьацца долча бахьанех дуккхача хана наха бицбенна бола йоазонхой. Масала, Долтмурзиев Султан, Ахушков Султан, Дахкильгов Бахьауддин, Ахриев Ислам,.. иштта кхыбараш. Уж массава шоай произведенеш эрсий меттала язъеш хиннаб, хIана аьлча, гIалгIай кепайоазув цу хана доацаш хиннад, вешта аьлча, 1923 шу хьатIакхачалехьа дуккхача хана хьалха денз. ХIаьта из цар вIаштIехьдаьнна дика гIулакх да. Цул совгIа, шоай ханарча хьалхалатташ йолча идеях пайда а эцаш, эрсий метта литературеи искусствои дика довзаш хиларах тарра, уж шоай халкъа юкъе культура а знанеш а дIайоаржае гIертар, тайп-тайпара долча ийрча гIулакхаш халкъа юкъера дIадаха гIертар, эрсий пачхьаца къовсам лоаттабеш хиннача лоаманхой дика а денал дола а викалаш хеста а беш.

Кхетаде йиш я, шира Iаьдал дохадаь дIадаьккхадар аьнна, цох тIехьенна юхедиса наьха вахар телхадеш дола ийрча гIулакхаш цIаьхха дIадаргдоацилга. Уж гIулакхаш кхы хьагучадоалар пачхаьа Россе къаман йистошка, хIана аьлча, цига ховшешхьа чIоагIдеш, кIоаргдора эзделаца доаца гIулакхаш, шоайла вIаши боаца безам а къамаш къоастадар а. Цудухьа, дIадахачох юхедиса долча кхоачамбоацарашца лоаттабеш бола къовсам укхаза геттара кIоаргбаларал совгIа, йIаьххача хана ца хаддаш бIаьхбелар. Кердача вахаре хIаьтта хьахинна долча литературана хьалхашка тайп-тайпара дола кхоачамбоацараши ийрча гIулакхаши гучадахаран бегдахаран, уж леладеш болча нахацара къахьегамхой бола цабезам кIоаргбара декхараш эттар.

Ховш махиллара, царски пачхаьалкхено Кавказ караерзаьчул тIехьагIа, моттигашка бахаш болча наха юкъера шоашта мутIахьа бола тешаме чиновникаши канцелярски болхлойи хьалкхебар духьа. 1817 шера Шолжа тIа йилла йолча крепоста — Назрань яхача редута юхе ши класс йола школа хьайниллар. Цу школашка, эккхавара кхерам тIа а лоаттабеш, шоай наьна мотт бувцийтацар. Цул совгIа, дийнахьа шозза — Iуйрийнеи сарахьеи, «Славься, славься, наш русский царь» яха гимн лакха езаш хилар чIоагIдаьдар. Цу школе дешача хана нийсденна долча хIамах лаьца дувц шийн «Кинжал» яхача дувцар тIа Долтмурзиев Султана.

Крепосте чувоаллача шийн гIулакх дIахьош а, крепоста юхе гIолла чакхбоалаш болча машаречa гIалгIашкара шалташ хьайоахаш а волча Филька цIи йолаш волча урядникаца гIалгIай кIаьнка тоссаденначa дот т а г I а лах лаьца дувц цу дувцар тIа.

«ХIара дийнахьа малх чубузача хана Филька со волча а вайя, шийца вугар со. Массехк никъ вIашагIкхеташ йолча моттиге, крепоста гаьна а йоацаш, еш йолча кIийленга вугар со цо. КIоташта тIехьашка дIа а лечкъе, дагIар тхо. Крепоста юхе гIолла бодаш болча наькъа тIа гIолла, дукхагIча даькъе машаре бола бахархой мара лелацар, дукхагIча даькъе герз а шалта а йоацаш бар уж. Хьаюхе кхоачаш латтача вордай таташ махаззинге, урядник фийла воалар. Сихха балама тIера берданка Iоа а яьккхе, «Стой, гололобый», — аьле, цIогIа техе, вордана дIатIаводар из. Цецваьннача, саькхваьннача саго ворда соцайора, тоха тIахьожаяь топ йолаш хиларах тIехкар хьа ца даьстача а шалта дIа ца елча а валацар. ХIаьта, цу хана цун сесаг, кхераденна долча берий белхам тIехьаболаш, хьалхаелхаш яр. Алхха шийна кIезиг-дукха а салаIа таро яларах мекъа йола къаьна алача мара раьза яцар цу гIулакха. «МоастагI» кхера а ваь, толам баьккхачул тIехьагIа, Филькас дIатIавехар со ворда юхе. КIезиг-дукха мах къайсачул тIехьагIа (цу юкъа со таржам деш вар) хьаяьккха йолча ясакха дикалга хьежжа, урядника, шин-кхаь гривенниках шалта юхайохкар ший даьга. Цу тайпара хьал дар цу наькъа тIа Филькайна духьала мел нийсвеннaчунга.

ЗаконагIа доаца, гIулакх даь даьлча кIаьнка гривенник а яле, ше къаракъ мала водар урядник.

Амма, цкъа нийсденна долча хIамо хоададир кIаьнка урядникаца хинна доттагIал. Цкъа, дIайхача ахкан дийнахьа геттара ийрча туржаI бIаргадайр кIаьнка.

Нах лувчаш болча моттига таьна йоаццаш йолча гIайренгахьара хьавоагIар гIалгIай зIамига саг. Цу тайпара волча «моастагIчуница» нах боацача, оарц даккха йиш йоацача моттиге вIаши духьала нийсвелар Филька. ЗIамига саг урядника моастагI ца хулаш хила а тарлора, дIадийхар, цунна хетачогIа, лоаманхочун сий доадеш, из геттара кIезигвеш, Iехь тIадахьаш дар хиннадецаре — цунгара дIайийхар даь-даь ханара йиса йола шалта яр. Топ цун наькха тIа хьожаяь, даьх йиса йола шалта хьая аьлар Филькас. Шийна тIахьожаяь йола топ кхесса дIа а яхийта, аьрда кулгаца гIаьрахочун къамарг лаьца, аьтта кулгаца шалта беттара яьккхар зIамигача саго. Цо даьр дир цун моастагIчо а. Дуккхача шерашка пачхаьа правительствос гIалгIаштеи гIалгIазкхаштеи юкъе хьалсовсадаь дола моастагIал дар цар цIеца дизза долча бIаргашка. Царех цхьаккха а юстара вала, юха тIехьашка вала ловш вацар, цхьатарра фийла вар шаккхе а. Сагото тIаяхьаш йола минот хьатIакхаьчача, берда йистте массехк граждник гучаваьлар. Цар унзаре деттaш долча махьарчаша кIалвитар зIамига саг — цхьан юкъа юхахьажар из махьарч деттaш долча оагIорахьа. Цу юкъа моастагIчун кулг-карара ваьлар Филька, ше Iема хиларах тарра, сихха тIахьожайир цо топ. Къахетам фуй ца ховш волча урядника топа пхоно вожавир зIамига саг.

Цул тIехьагIа, пачхаьан гимн, хоза сурт а дилла, йола казенкай вывеска, Назрановски посте ха деш болча гIалгIазкхий говраш тIа багIар, цу массанел дукхагIа урядник Филька везаш волча пачхаьан хьакимаша леладеш долча нийсхо йоацача гIулакхех кхийттачa кIаьнка цIаьхха гоамделар крепоста лакха пенаш а, унтерий сийрда петлицаш а, ха деш болчара къаракъ а менна говр хьувзаяр а, хIаьта эггара дукхагIа урядник Филька а. Цудухьа, шу совгIа ха яьнначул тIехьагIа, духхьал бттаргболаш болча лоаманхоща тIом беча хана Филька вийнав, аьнна хоам беча, из чIоагIа гIадвахар.

Шоашта хьаьнала бахаш болча нахаца царски чиновникаша нийсхо ца лелаярца дувзаденна да, йоах автора, нохчийи гIалгIайи къам, дукхаза а пачхаьа самодержавена духьале еш хилара бахьанаш.

Вайна магарра, дукха ха йоаццаш, хинна гIулакхаш ший дувцара ларде дахкарца автор ший мел болча дега низаца духьала ва гIалгIазкхаштеи тIалгIаштеи юкъе цатоам хьалсувсабеш долча Iаьдала.

«Во имя адата» яха Долтмурзиев Султана яздаь дувцар кепатехар гIалгIай советски драматурги хьакхеллача Мальсагов Кураза Зоврбика язъьяча «Пхьа лехар» яхача пьесаца цхьана, из хетадаь да пхьа лехара гIулакх белгалдаккхара.

Цу зIамигача прозаически миниатюре дешархошта хьалхашка, революци хилалехьа Слепцовская яхача станице увтташ хиннача базара сурт отт. Цига хIама йохка а, эца а, хувца а ухар казакаш, нохчий, гIалгIай, хIирий, черсий. Амма, массанахьа нах белабенна, сапаргIата баьнна ба аьнна хетийташ дола машаре сурт дохадеш, шин зIамигача сага — довхошта юкъе цIаьхха дов отт.

Цу хана нийслуш хиннача тайпара, цу хIаьтта мара баха болабенна боацача кегийча наьха вахар хад. Автора хетачогIа, из шедар «Iаьдалца доаца лоаман законаш» халкъо шийна юкъе леладар бахьан долаш да.

Из лоацца а чоалхане а йоаца а произведени ешача хана автора юстара витац дешархо а.

Долтмурзиев Султана язъьйча произведеней обзор чакхйоаккхача хана валац «Красный Верден» яха йоккха очерк ца хьоайича а (Революционни ГIалгIайчен очеркаш). Цун дешахьалхен тIа цIихеза волча эрсий йоазонхочо М. Каца 1928 шера яздора: «Долтмурзиев Султана язъяь йолча очеркашта кепатохар граждански тIема ханара долча ГIалгIайчен литературе доккхача маьхе дола дакъа юкъедахьар да. Добровольчески эскара деналца духхьалъэтта дола зIамига къам, хIанз а тIехь шийн историкаш лаханза да. Кхы а дукха турпала а революционни а гIулакхаш дувцанза дисад. Геттара хала декхар да революце турпалий доагIаш дола сий дар духьа яздe болабеннача автораша хьалхашка. Уж вайна ца ховш диса дола гIулакхаш хьагучадоахаргда гIалгIай юрташкара даьхка долча кердача низаша, уж шоаш даьша лоаттабаьча турпала къовсама а, белогвардейцаша, къа ца хеташ, оттадаьча туржаIа а мабарра бола тешаш. Йоагаш йолча юртий цIераша уж дийна болча хана дицлургдоаца сурташ дехкад цар дегашка. ГIалгIай быт а Кавказ караерзаеча хана царизмаца лоаттабаь бола лира къовсам бувцаш долча оаламаша, революционни тIемийи восстанейи исторе, шеко йоацаш, хьакхолларгда ГIалгIайчене дIаьхий бытовойи революционнин литература. ХIаьта хIанз вай кепатохаш йола очеркаш цу кхоллама дика нийсъенна йола юхьигаш я».

Халахете а, укх тIеххьарча шерашка С. Долтмурзиева кхолламе йолча произведенеех тхона гучаяьннараш уж мара яц. Амма, шийн къаман а хана а визза вoI хиларах тарра, яздархо дIадахачун хала а ийрча а сурташ гойта ца Iеш, кердача, сийрдача вахара тIехьа къовсам лоаттабе лоаманхой тIахьехаш вар. Из чIоагIа тешаш вар вай мехка мел дола къам нийсхо а йолаш, цхьатарра бокъонаш а йолаш вай Даьхене дахаргхиларах.

А. МАЛЬСАГОВ.

Камаз яха грузовикаш тахани кхоанеи

Беза мовхьаш кхухьа автомобилаш (КамАЗ) арахецаш йола Камски объединени хьаяр цхьаццадола юртбоахама декхараш кхоачашде лархIарца дувзаденна дар: СССР махулла дукхагIа грузовикаш арахеца а, цхьадолча даькъе, дуккха мовхьаш (8 тонн а дукхагIа а) кхухьаш яраш, уж дуккха экономичнегIча дизельни двигателашца Iалашъе а.

1971 шера хьалъе йолаенна КамАЗ 1976 шера мара болх бе йолаяланзар. Хьалхара автомобилаш вIашагIъехкаяр 1976 шера 16 февраля, хIаьта шоллагIа йола аргIа 1981 шера бIаьстен замалахьа мара болх бе яланзар. КамАЗ — ремонтно-инструментальни, литейни, кузнечни, прессоворамни, двигателий, агрегатни, автосборочни заводий комплекс я. Цо хIара шера 13 модификацех йола 150 эзар автомобиль арахец (базови автомобила грузоподъемность 8 тонн я), цул совгIа, шоаш арахецаш йолча «Урал» яхача автомобилаштеи иштта Львовскии Ликинскии заводаша арахецаш йолча автобусаштеи лаьрхIа 250 эзар двигателаш а арахец. Тишденначa двигателашта капитальни ремонт еш специальни завод хьайийдай. Комплекс хьалъяьй Татаре Кама яхача хин йистте, Набережные Челны яхача города уллув. КамАЗаца цхьана хьалъеш яр Нефтекамске самосвалаш еши Красноярскеи Тирасполеи прицепаш еши йола заводаш.

Хьалхара КамАЗ-аш шоай белгалонаш йолаш яр: хIара соана тIалатташ бола низ 6 тоннал дукхагIа хургбоацаш уж кхо соа йолаш хьаяьяр, хIана аьлча, СССР територе тIа дукхагIча даькъе долаш дола наькъаш кхы дукхагIа дозал тIадахнийтача. дохаргдолаш доландаь.

Машина конструкцена юкъейихьай эггара прогрессивнегIа йола технически решенеш.

Эксплуатаци яра белгалонаш а дIаи-хьаи кхухьаш дола мовхьаш тайп-тайпара хилар а теркал а деш караерзаьй: «55102» яха кхаь оагIорахьа Iойоассаеча самосвала - тягачахи, «8527» яхача шин оагIорахьа йоассаеча (юртбоахама мовхьашта лаьрхIа йолча) прицепахи автопоезд а «4310», «43105» яха полноприводни грузовикаш а. Бакъда, кхо соа йолча схемас машина ший дозал лакхдир, из бахьан долаш тIаботташ бола мухь кIезигагIа хилийта бийзар, 6 тоннал дуккхагIа бола мухь ца ловш долча наькъашка машинаш лелаяра из зене хилар, цудухьа автомобила конкурентоспособность лохъелар. Из бахьан долаш, хьа а яь, караерзаьй экспорта мегаргйола, низ болашагIа двигатель оттабаь, ши соа йола «5325», «5425» яха керда модификацеш.

КамАЗ-а перспективаш: дезткъеи иттлагIа шераш дIадолалуча хана лаьрхIад базови семействана модернизаци е а, (экологичности ресурси лакхъе, металлоемкости машинашта гIулакх деча хана кулг-кара беш бола болхи кIезигбе), иштта, хьае лаьрхIад керда грузовикаш — 38—50 тонн йизза масса йолча поездашта лаьрхIа седельни тягачаши, иштта борташ йола тягачаши. Цу машинай переходни варианта хьалхара о б р а з е ц а ш («53255», «54255») — керда кабина а йолаш — 1988 шу чакхдоалача хана хьокхаш яр миллионни КамАЗ арахецара хетадаь заводской цIей дездеча. Царна лаьрхIа хьае лаьрхIад шоай двигатель (260—315 квт.). ЛерхIачогIа, 30 совгIа мехкашка йовза КамАЗ-а марка йола грузовикаш дукха мовхьаш кхухьача автомобилай рынке боккъонца конкуренташ а хинна дIаоттаргья. Цу даькъе лоархIаме дакъа лаца тIахьийха я КамАЗ-а Iилматехнически центр.

Владимир АРКУША. (АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

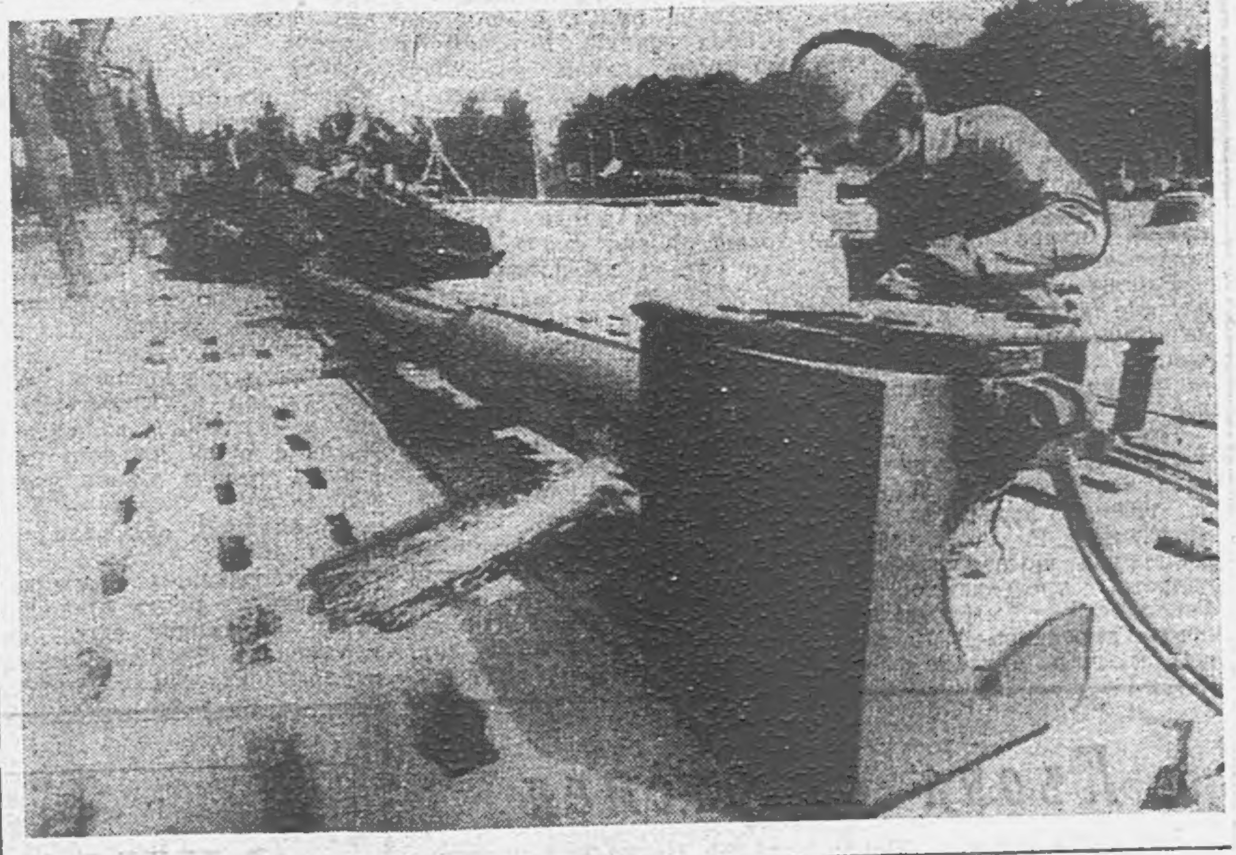

ГДР. Шу дIадолалуча хана ГДР правительствос герзаццара низаш цхьан оагIорахьара кIезигдарах даь долча кхайкаралга хьежжа, цхьаццадолча тIемий доакъошка танкашта демонтаж е йолаяьй (сурта тIа). ТIема техника цхьа дакъа цIендаь дIадаккха а, кхыдолчох халкъа бoахаме пайда эцаргболаш переоборудовани е лаьрхIад.

Фу юъ египтянаша

Хоза чам болаш, баьцадаарех даь кIома салаташ, тайп-тайпара тропически сомаш, иштта, чIоагIа чам бола шашлыкаш... Пирамидаш йола мохк дагабехача уж шеддар духьала отташ санна хет вайна. Дале а, уж мерза даараш дуккхача хана денз доацаш да дукхагIболча египтяний истолашта, цхьабакъда, хIанзарча ханара Египте уж бIаргаго йиш я ресторанашкеи, тикашкеи, иштта,.. кино хьожача хана а!

Долчча бесса дийцача, египтяний рацион 50 процент гаргга маьхках латташ я. Городашкеи юрташкеи бахача дукхагIча наха юаш яр Египте «балади» цIи тилла йола маьхк я. ГIоргIа Iаьхьача хьоарах кхы тIа цхьацца хIамаш тIатохаш хьаю из. ДегIа кIезигагIа эшаш а доккха зе деш а йола компоненташ — хийи карбогидраташи — 90 процент гаргга я цун составе.

Юхейиса 50 процент дугах, макаронех, кхеех латт. Дулха меттала юъ египтянаша кхеш, е укхаза оалача тайпара, «фуль». Геттара дика да цар составе белокаш хилар, хIаьта, дулхах 13—15 фунт дала дезача, кхей килограммах цхьа фунт совгIа мара ахча дала дезац. Цудухьа, 63 процент бола египтянаш дулха метталла кхеш юаш ба. Египетски лораша яхачогIа, мехка бахаш бола нах 20 процент гаргга «кхеех хьахинна анеми» яха лазар долаш ба. Аминокислоташ ца тоъаш хиларах кера флоре хувцамаш хилар, язва — уж цу лазарах хьахина цхьаццадола тIехьеш я.

ХIаьта баьцадаарехи сомехи лаьца аьлча, дукхагIбола египтянаш уж ца дуаш е кIеззига мара ца дуаш ба. Баьцадаараши сомаши безача маьхе хиларах а дац из. Бера цхьа-ши апельсин лучул, махулла дукхагIа дарегIа йола «балади» ялар толашагIа долга тийша ба дукхагIа бола даьй-ноаной.

Къе нах бахача кварталашка леладеш кхы а цхьаькха зуламе гIулакх да — маьхк е хьоарах хьаяь хIамаш хьаеча хана шортеник яха даьтта тох царех. Из маькхах, е кхыча хьоарах хьаяьча хIамаех тохар геттара дика лоархIаш да. Тохкамаша хьахьокхача бесса, сов дукха из даьтта кхачан юкъе дахьарагIа организме йолча холестерола боарам геттара лакхлу.

Гуча мадаллара, хьал тоадац Египте массанена а дукха дезаш долча чаьво а. Дувцаш дар духхьал напиткаx шегIа лаьца дац — из Iалаьмате дика а да, кхыметтел къеча дезале а Iаьржа мел из. Каира къеча кварталашка ца хаддаш чай мелар бахьан долаш иштта а къеча рационах хьахулаш дола, сага эшаш дола аьшк чакхданкха ца кхувш юс организм.

Шашлык, ананасаш, анчоусаш — бIаьхийчарна мара яц. ХIаьта дукхагIбараштa дистони, анеми, кера дола лазар да. Цу тайпара вывод яьй цIихеза гIорваьннача дистолога Тамера аль-Масре.

Андрей МАЛЯРОВ, ТАСС корр.

МАРОККО: СОЦИАЛЬНИ ДЕШАЙ ИРАЛ

Мароккански прессе кепатехай дIадахача шера мохк экономически дегIакхувлара даннеш. Газеташа лерхIачогIа, цар хьахьокх, укх тIеххьарча шерашка къаман экономике хинна кризисни явленеш эшаяра хьакъехьа реальни хувцамаш хинналга. Иштта ВНП дегIаахара темпаш 10 процент гаргга хилар, дегIадаьхкад экспорта боарамаш, дукха хIама ца эшаш дIаяьккхай бюджетни дефицит, боарамга кхаччалца 2,3 процент кIезигъяьй инфляци.

Цхьабакъда, 1984 шера «ялата бунт» хиннaчул тIехьагIа меттадена хинна мехкара социальни хьал соахкара шу чакхдоаллаши карарча шера укх беттaшкеи хоалуш кхохкаденнад. Къахьегамхой выступленеш дIайолайир шин бетта стачка яьча Джеррадерча шахтераша. Иштта забастовкаш хилар Касабланкера химически, текстильни, кхачан промышленноста предприятешка. Цхьайолча городашка забастовкаш яьяр транспортникашеи портови болхлошеи. Май бетта денз мехкара ерригa банкаш дIакъайлар.

— Социальни кхохкам чIоагIбалар, — йоах Марокко эггара йоккхагIйолча Мароккански профсоюзни объединене къахьегама союза къаман секретара Брагим Корфа, — Дунен халкъашта юкъерча валютни фонда рекомендаце кIийлен тIа хIанзарча правительствос чакхйоахача политиках хьахиннар да. Лоацца аьлча, цун чулоацам иштта ба: йолаш йола экономически проблемаш, хIаьта уж моллагIча дегIаухача мехкашка санна Марокко кIезига яц, социальни программашта зе а деш къестаяр. Гуш да цу тайпарча политиках тIехьале хургйоацилга. Цо кIезиг-дукха экономически вахар дийндергда, цхьабакъда, керттера проблема — производительни низаш дегIакхувлар къоаста ца еш ютаргья. Марокко цу тайпарча ситуацега кхоачаш латтилга хьахьокх дуккхача факташа. Масала, хьаэцаргъя вай социальни Iалашон сфера. Укхаза цхьаккха тайпара страховани яь боаца болхлой дукхагIа хулаш латт. Цул совгIа, болхлошеи гIулакхерча нахеи йидеш дола алапеш гаьнна цхьатарра дац. Нагахьа санна, 1958 шера болхлоша пачхаьалкхен гIулакхерча нахал ворхIазза кIезигагIа алапи йидаь дале, хIанз шовзткъеи иттaза кIезигагIа йиду.

— ТIеххьарча беттaшка болхлоша еш йола массови выступленеш — мехко ловча социально-политически кризиса гуш дола цхьа дакъа мара дац. — йоах Марокко кхыча йоккхача профцентра къахьегама Демократически конфедераце генеральни секретара Набир Амаунс. — Эггача халача экономически хьала дукхагIа раьза бац ахархой, иштта студенташ. Правительствас дIакхухьача наькъа раьза боацараштa юкъе кIезига предпринимателаш а бац.

Эггара хьалха къахьегамхоша дIадех хьабе болх ца хиларца лерттIа къовсам лоаттабара йола политика оттаяр, — йоах Н. Амаунса, — профсоюза даннегIа тахан мехка болх бе могаргдолаш болча марокканцех болх лаха ца могаш лел 40 гаргга процент нах. Хьабе болх ца хилар къаман къел а хинна дIаэттад. ХIанзарча правительствас цунца къовсам лоаттабара цхьаккха тайпара радикальни де дезараш тIаэцац. Цига баха дуккха нах къебалара процесс чIоагIлуш йоагIа, царна юкъе, кхыметтел, балха бараш а ба. Дукхача шерашка къахьегамхошта алапи тIатохац, их ханна кхачан продуктии, кхыдолча цIагIа эшача товарий маьхаш лакхлу. Промышленноста дуккхача отраслей болхлоша шоай къахьегама хьалаш тоаделга дIадех. Масала, шахтераш хьалхара бIаьшере чакхйоалаш хиннача хьалашка болх бе безаш ба. Забастовкай доакъошхоша дIадех Дунен халкъашта юкъерча валютни фондо хьалхайоаха политика тIа ца эцилга.

Халахете а, дIаала деза, мехкарча профсоюзни боламa хIанз а цхьоагIо ца хилар, цудухьа царна къахьегамхой социально-экономически бокъонаш меттаоттаяра лерхIача къаман юкъара болама кулгалде магац. Мароккос ше лоIаме хилара тIехьа къовсам лоаттабеча хана денз профсоюзашеи политически партешеи шоайла юкъарчал доаццаш бувзамаш леладу. Мехко ловча социально-политически кризисах дувцаш, со ала гIийртар дар, из керттерча политически парте кризис я, аьнна. Мадарра аьлча, тахан политически партей хьинаре профсоюзни къовсам дIабоаржабара хьалаш хьаде низ бац. ШоллагIча оагIорахьара кулгалдеча классо профсоюзий гIулакхий кортмукъале ехк. Практически хIара дийнахьа вайна бIарга а гуш, конституционни бокъонаши кортамукъалеи телхаю. Массаза репрессеш ю профсоюзни активисташта, забастовкай доакъошхошта. Цхьабакъда, тхо цу дерригнега хьежа ца Iеш, дIахо хаьдда къовсам лоаттабе кийча да.

Борис БУКАРЕВ, АПН соб. корр.

·ГIО ДЕ БАХКАР

Мехкдаьттая газовийи промышленноста Ерригвенгерски треста директорски совето благотворительни фонд хьае лаьрхIа хиларах бола хоам бийшар аз цхьан венгерски журнала тIара. Студенташи къона хьехархойи хьаллаца тIахьийха да из документ. Знанеш кIоаргъе, кругозор шеръе, кхыча мехкашкарча толашагIча вузашка стажировка е дукха шерагIа йола таронаш царна хьалхашка гучаяха тIахьийха я фонд. Ларде юллаш йола капитал 15 миллион форинт я. Документе Iадагаръяь я профилагIа треста гарга йола 5 вуз — цар хьашташ кхоачащдар духьа хьаккхелла фонд. Шоай инициатива хьаллоацаргхиларах тийша ба фонд вIашагIтехараш.

Цу тайпарча информацена публикаци духхьашха яьй аьлча, бакъхургдац. Цу тайпара фондаш вIашагIйохка таронаш Венгре массаза а хиннаяле, амма, массехк шера дIоаххалла цу гIулакха лаьрхIа дохкаш долча ахчан доккхагIа дола дакъа пачхаьалкхено шийна тIаийца хиларагIа наха дукха теркал дацар из. ХIаьта хIанз, мехка эттача чоалханеча экономически хьале из гIулакх къоастадинза дита йиш йоацилга гучадаьлар. Общественни вкладаш яьшхачул тIехьагIа, компетентни организацеша белгалдоаккх Iилма, культура, образоване дегIайоалаяра, памятникаш лорадара, городаш тоаяра, социальни гIулакхашта лаьрхIа пачхаьалкхено дIадохийташ долча ахчанца цхьана царех а дика пайда эцилга.

Фондаш хьае йиш йолаш я моллагIа предприятеш, учрежденеш, организацеш, иштта къаьстта гражданаш. Из бокъо йолаш ба кхыча мехкашка бахаш бола гражданаш а, хIанззе цу бокъонах пайда ийцаб доазол дехьа бахаш болча венгерски къамах болча наха.

1953 шера мехка яр 250 гаргга цу тайпара фонд, хIаьта хIанз 700—800 гаргга я. Цар кара 0,5 миллиард форинт да (190 форинт — 10 сом, амма, иштта ахча лархIарагIа, дукхача хIамах кхетаргйий-теш).

Дукха ха йоаццаш, газеташка кепатеха хинна хоам а боалабергба аз... Ала доагIа, цу тайпара гIулакхаш кепайоазон органаша теркал ца деш дуташ доацилга а, царна йоккха реклама еш йолга а. Иштта, лакхехьарча дешара заведене хьехархоша, мар-сесаго хьайнилай миллион форинт ларде йола фонд, цун декхар да — шоай вахара никъ дIаболабеш болча къонача художникашта гIо дар. Фонд вIашагIъеллараша лерхIачогIа, керттера фонд ше маярра йиса езаш я, цу ахчан тIа дужаш долча процентех мара пайда эца йиш яц. ХIаьта уж, мадарра аьлча, кIезига яц. Цу гIулакха лаьрхIа сберегательни кассас эгара лакхагIа йола шерара процент лу — тахан из 16,5 я. Амма, из таьрахь массаза долчарех дац, из инфляционни процессех тийша да. Цул совгIа, йолаш йолча правилашка хьежжа цу гIулакха лаьрхIа ахча Iодила бола фонда дай налог яла ца езаш, мукъабоалийт. Венгерски къаман банкага хьалха санна монополех пайда ца эцийтача кердача финансови механизмо таро лу дуккхагIа а дикагIа а гIулакхаш деча банке шоай ахча дIадала.

Общественни вкладий декхараш а, луш дола ахча а тайп-тайпара да. Из массехк иттaш эзараш форинташкара денз миллионаш форинташка кхаччалца хила тарлу.

Иштта, йоккхагIчарех цхьа фонд йиллар ва гIорваьнна цIихеза логически ловзараш вIашагIдехкаш вола венгерски изобретатель Эрне Рубик. Из хьайийлай изобретателаш хьаллацара а, лоархIаме идеяш вахаре кхоачашъеш, юкъейоалаяра а духьа. Ала доагIа, цIихезача Рубика кубикас дунен тIа яйза ше чакхъялале, чIоагIа хала никъ дIабихьа болга. ХIаьта, Эрне Рубик дика ховш ва мел чIоагIа гIо-новкъостал эш изобретателашийна а, цун идеяна. «Тамашне» кубиках доагIаш долча ахчах цхьа дакъа дIадахад из фонд юллача, цох хьахинначох новкъостал даьд иттaшта къонача специалисташта. УнахцIено лораяра хьащташта лаьрхIа я массехк целевой фонд: педиатри дегIакхувлара, рак яхача лазара дарба деча, дега-пхьаний лазараштa, туберкулеза даькъе тохкамаш деча. Цу гIулакха лаьрхIа дуккха ахча деннад вай мехка дика йовзаш йолча оперетта актрисас Ханти Ханнас, цун декхар — толашагIча лорий балхаш, керда медицински приборий изобретателаш, молхаш хьаераш хьаллацар да. Цунца цхьана, дика болх беш йолча медицински йишийна, эггара талантливи е къел Iовшаш волча медицински вуза студента лаьрхIа да дуккха доккхий доаца ахчаш. Боккъалдар дийцача, дуккха я эшача гIо де тIахьийха йола вкладаш, уж шортта ахча хиларах доацаш, кIезиг-дукха, йолча таронех, эшачарна гIо дар духьа вIашагIъехка я. Масала, машиннаькъахой, почта болхлой, шахтерий дезалера бошта хIара шера гIо деш йола фондаш я. Е. адвокат венна йисача цун сесага.

Фонд вIашагIйоллача хана оттаду официальни документ, учредительни акт, цу тIа ерригa условеш маярра ювц. Из деш проблемаш къоастаяра средствашца ассигнованеш еча пачхьалкхен органо из могаде деза. Иштта, ахча унахцIено лораяра, культура, образоване гIулакхашта дIадахнйта лаьрхIа дале, уж (органаш) йоаггIаш йола министерстваш я. Ахчах пайда эцача, из доаггIача дIадахийтара тIехьа тIахьожам лоаттабу цар.

Берригача мехко дакъа лаьцар къаман театра керда здани хьалъяра ахча гулдеча хана, шоай ахча делар наха бераш-бой дахаш йола СОС яха юрт Баттонье юллача хана. Иштта, йолаш я къабеннача педагогашта гIо деш йола фонд. Инвалидашта, бIаргаш дайнача берашта гIо дар духьа шоай ахча лу наха, хьалха наркоманаш хинна бола нах леpттIача вахарга берзар ловш ба уж. ЦIихезача искусствай мастераша, Iилманхоша вIашагIъеллай «Рака духьала, хургдолча вахара — тIехьа» яха фонд, из наха луш долча ахчах а йоацаш, дукхагIча даькъе эшачарна гIо дар духьа луш долча концертий чотагIа дегIайоагIаш а. Уж массе а гуччахьа йола фондаш я, цига ахча Iодилла йиш йолаш ва моллагIвар. Цудухьа хила мег вIашагIкхеташ дола ахча доаггIача дIадахнйта гIерташ хилар а. Масала, будапештски Къаман театра керда здани, Баттонье берашта лаьрхIа юрт хьалъеча лелаеш йола счеташ шоай специальни чекаш йолаш яр. Кхыча счеташка ахча даккхалехьа, йоаггIаш йола анкеташ язъе езар. Специалисташа дувцачох, ца доагIача ахча дIадахийтара таронаш юкъера дIаяьхай. Цхьабакъда, укхазара юкъера дIадаьккхадац совгIата лаьрхIа взнос дIачуелча дег тIара баркал оалилга.

Нина ГЕРАСИМОВА, АПН корр.

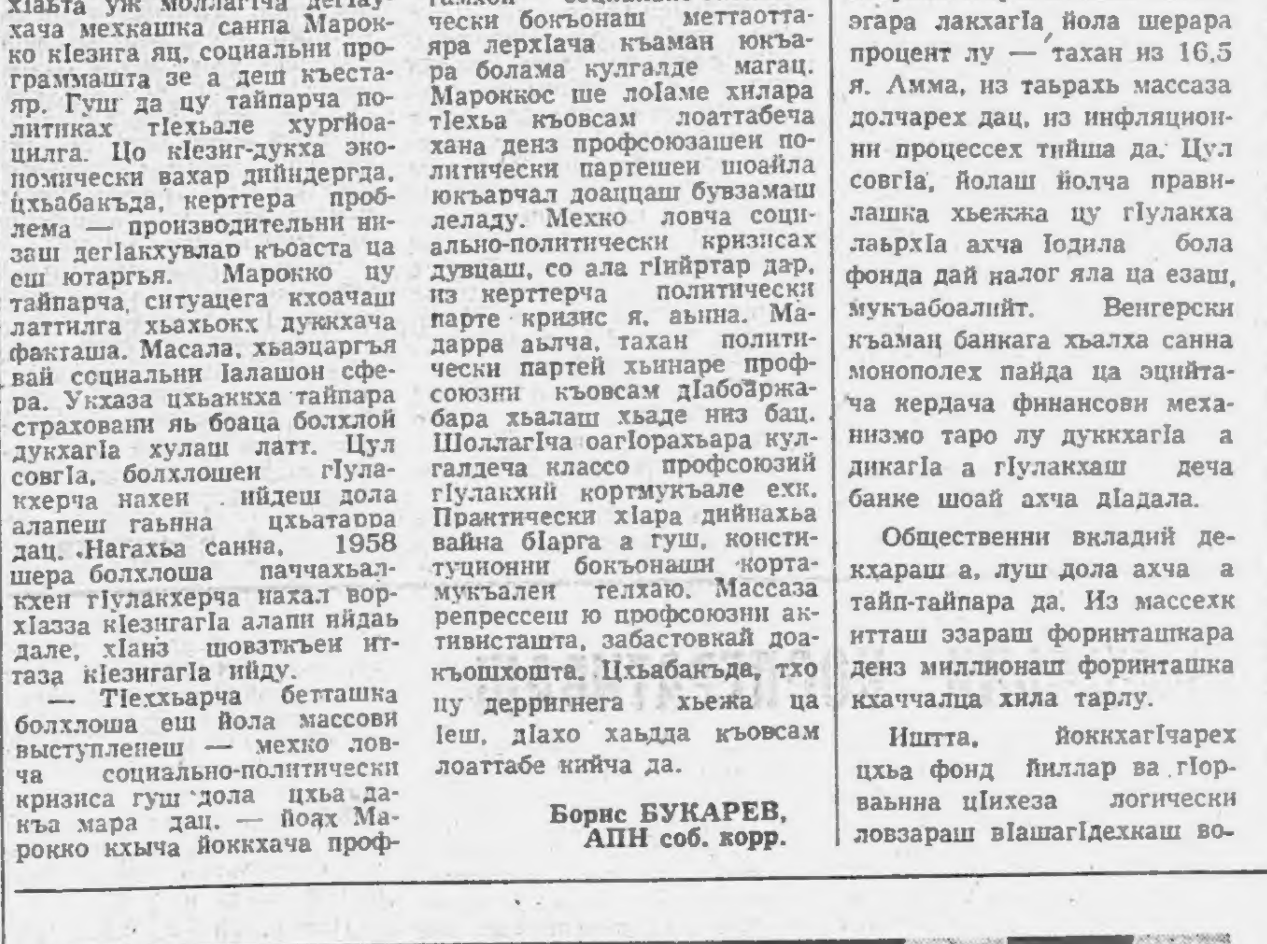

АМСТЕРДАМ. Дукха ха йоаццаш бIаьш наха гобаьбар укхаза йолча британски «Шелл» яхача компане складашта. ЮАР апартеида режима промышленни гIозаращца компанес вIаши гIулакхаш леладара духьале яр духьа чакхъяьккхаяр из акци. Манифестанташа гобаьча складашка кхычахьа дIабахьа безаш бола къулбаафрикански ... «Шелл» яхача компане дашьа. ... Голланде территоре гIола 8 миллион тонн гаргга дола из доагор кхьуча мехкa дихьар.

«Шелл» яхача компане леладеш дола гIулакхаш харц а деш, из бехке а еш, хIаьта Iаккха Претори хьалхара урхалло торгови бувзамаш хоададаьна, шоаш беш бола пикетча корпорацей масал хьаэцара гIьайхийкар манифестанташа.

СУРТА ТIА: «Шелла» складашта юхе, укхаза бахьаш наха полицекхьа го бьа бола пикетчикаш.

АПН—ТАСС сурт.